

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Кваліфікаційна робота

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Development of communicative competencies of future teachers by means of
interactive technologies

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 Освітні, педагогічні
науки

Освітньо-професійної програми
«Педагогіка вищої школи»

Горбик Ірина Володимирівна

Науковий керівник: кандидат
педагогічних наук, доц. Кузнєцова Н. В.

Рецензент: кандидат педагогічних наук,
доцент Нагорна Н.В.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту

№ ____ від _____

Завідувачка кафедри

_____ Неля КУЗНЄЦОВА

Захищено на засіданні ЕК

протокол № ____ від ____

Оцінка _____ / ____ / _____

(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

_____ Ірина АННЄНKOBA

Одеса – 2024

АНОТАЦІЯ

В роботі здійснене комплексне дослідження використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів. Схарактеризовано інтерактивні технології та підходи до їх визначення. Розкриті особливості процесу розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій та проблеми, які при цьому виникають. У результаті емпіричного дослідження з'ясовано особливості знань та умінь використання інтерактивних технологій учасниками освітнього процесу. Запропоновані шляхи використання інтерактивних технологій з метою розвитку комунікативної компетентності у майбутніх педагогів. Розроблена програма спецкурсу «Використання інтерактивних технологій у закладах освіти».

Ключові слова: інтерактивні технології, комунікативна компетентність, розвиток комунікативної компетентності.

ABSTRACT

The work presents a comprehensive study of the use of interactive technologies for the development of communicative competence of future teachers. Interactive technologies and approaches to their definition are characterized. The peculiarities of the process of development of communicative competence of future teachers by means of interactive technologies and problems that arise in this process are revealed. As a result of empirical research, the features of knowledge and skills of using interactive technologies by participants in the educational process have been clarified. The ways of using interactive technologies in order to develop communicative competence in future teachers are proposed. The program of the special course "Use of interactive technologies in educational institutions" was developed.

Keywords: interactive technologies, communicative competence, development of communicative competence.

ЗМІСТ

ВСТУП		6
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	10
1.1	Загальна характеристика інтерактивних технологій навчання у закладах вищої освіти	10
1.2	Комунікативна компетентність педагога: зміст та структура	17
1.3	Використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів	24
Висновки до розділу 1		29
РОЗДІЛ 2.	ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	31
2.1	Методика і організація емпіричного дослідження	31
2.2	Рівні розвитку комунікативної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей	36
2.3	Аналіз використання інтерактивних технологій в освітньому процесі педагогічних спеціальностей	41
Висновки до розділу 2		52
РОЗДІЛ 3.	ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	54
3.1	Загальні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів	54

3.2	Розвиток комунікативної компетентності майбутніх педагогів в процесі вивчення спецкурсу «Використання інтерактивних технологій у закладах освіти»	62
	Висновки до розділу 3	68
	ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	69
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
	ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Освітні реформи України останніх років актуалізують питання реформування і педагогічної освіти. Майбутній педагог має бути фахівцем, здатним реалізувати і ідеї Нової української школи, і Стратегії розвитку вищої освіти України на 2022 – 2032 роки. Затвердження професійних стандартів вчителя та викладача унормовує вимоги до його загальних та спеціальних компетентностей. Актуалізується питання комунікативних здібностей майбутніх педагогів, адже вони повинні не тільки знати про сучасні та інноваційні інтерактивні технології, а й вміти їх застосовувати на практиці. Саме від рівня розвитку комунікативної компетентності педагогів залежить ефективність їх професійно-педагогічної діяльності, адже саме комунікація є основним інструментом цієї діяльності.

Інтерактивне навчання як вид навчання, що передбачає використання інтерактивних технологій, має переваги, серед яких: взаємозв'язок між учасниками освітнього процесу; можливість бути більш активними, самостійними, впевненими в собі; заохочення у співпраці; становлення дружньої атмосфери, взаємопідтримки між учасниками освітнього процесу; можливість подолання проблем.

Сучасний стан підготовки майбутніх викладачів повинен ґрунтуватись на використанні сучасних методів та технологій навчання, серед яких провідну роль займають інтерактивні технології.

Використання інтерактивних технологій у навчанні було розкрито в роботах таких вчених як О. Пометун, А. Мартинець, М. Скрипник, Л. Пироженко, О. Єльнікова, О. Комар, Т. Кравченко, Л. Готкевич. У своїх працях вони наголошували на обов'язкове впровадження нових навчальних концепцій, особливо таких, які змінять освітню парадигму, за допомогою якої буде відбуватися спільна діяльність суб'єктів освітнього процесу.

Впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес закладів вищої освіти вивчали О. Бабакіна, Л. Варзацька, Л. Кратасюк,

Т. Макарова, О. Ясько та інші. Ці питання стали предметом дослідження у контексті профільного навчання (О. Завалевська, Є. Іванченко, І. Шпак та ін.).

І хоча за останні роки українська педагогічна освіта зазнала багато змін, підготовка майбутніх педагогів потребує все більшого вдосконалення та впровадження нових інтерактивних технологій з метою забезпечення впровадження компетентнісного підходу.

Актуальність проблеми та недостатній рівень її розробки обумовили вибір теми нашого дослідження: «Розвиток комунікативної компетентності майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій».

Об'єкт дослідження: використання інтерактивних технологій в освітньому процесі педагогічної освіти.

Предмет дослідження: використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати і емпірично дослідити використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової педагогічної літератури, електронних ресурсів з'ясувати сутність та підходи до визначення поняття «інтерактивні технології».

2. Схарактеризувати особливості розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів засобами інтерактивних технологій.

3. Розробити методiku дослідження використання інтерактивних технологій різними категоріями учасників освітнього процесу.

4. Провести емпіричне дослідження знань та умінь використання інтерактивних технологій різними категоріями учасників освітнього процесу.

5. Запропонувати шляхи використання інтерактивних технологій з метою розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Для реалізації поставлених завдань і досягнення мети ми використали комплекс **методів дослідження:** теоретичних – аналіз, порівняння,

систематизація, абстрагування; емпіричних – педагогічне спостереження, опитування (анкетування, бесіда, інтерв'ю); методика дослідження комунікативних здібностей Б. Федоришина; методи кількісної обробки даних.

База емпіричного дослідження: «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» та Комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж».

У процесі дослідження було опитано 45 респондентів – здобувачів освітнього рівня «молодший бакалавр» та «бакалавр». В опитуванні взяли участь 15 науково-педагогічних та педагогічних працівників.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в аналізі наукових підходів до інтерактивного навчання з огляду на можливість використання інтерактивних технологій в закладах вищої та фахової передвищої освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці шляхів впровадження інтерактивних технологій в освітній процес закладів вищої та фахової передвищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були предметом обговорення та публікації у науковому збірнику III Регіональної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті» (17.10.2023 р, м. Одеса).

Публікації.

Горбик І.В. Інтерактивні технології як інструмент розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів. *Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті* : Матеріали III Регіональної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців. 17 жовтня 2023 року / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса, 2023. С. 40-43.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки. Основний

зміст роботи викладено на 71 сторінці. Список використаних джерел містить 64 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

1.1. Загальна характеристика інтерактивних технологій навчання у закладах вищої освіти

Приєднання України до європейського освітнього простору призвело до суттєвих змін в освіті, трансформуючи при цьому зміст, мету та завдання освітнього процесу. Ці зміни потребують нового, творчого, комунікативного, креативного майбутнього педагога, який буде свідомо та відповідально ставитись до освітнього процесу та самореалізовуватись у системі навчання вищої школи, а в подальшому і у професійній діяльності.

Сучасний освітній процес у закладах вищої освіти характеризується постійним розвитком та вдосконаленням. Головним ланцюгом цієї ланки є впровадження в систему освіти інтерактивних технологій. Використання терміна «інтерактивний», в даний час не є сталим. У психолого-педагогічній літературі зустрічаються такі трактування як «інтерактивна технологія», «інтерактивні технології», «інтерактивне навчання», «інтерактивні форми», «інтерактивні методи» та ін. Схарактеризуємо зміст поняття «інтерактивні технології навчання» як основного для нашого дослідження.

Теоретичні основи дослідження інтерактивних технологій навчання представлені у психолого-педагогічній літературі. Необхідність застосування в освітньому процесі інтерактивних технологій навчання висвітлена у працях таких науковців як: О. Бабакіна, Л. Варзацька, Н. Волкова, Л. Кратасюк, С. Сисоєва, О. Пометун, М. Скрипник, О. Ясько та ін.

Сучасні стандарти в галузі освіти передбачають все більшого використання інтерактивного навчання для підготовки майбутніх фахівців. На допомогу класичним технологіям навчання приходять нові, інтерактивні

технології освіти. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов активної діяльності двох сторін, а саме педагога та здобувача вищої освіти.

Для вивчення підходів до визначення основної категорії нашого дослідження ми звернулись до різних видань, а саме: словників, глосаріїв, енциклопедій, теоретичних джерел. Так, у «Сучасному психолого-педагогічному словнику» зазначено, що «інтерактивні технології (з англійської *inter* – взаємний, *act* – діяти) – науково-обґрунтована система дій, операцій і процедур, що забезпечують цілеспрямований та поетапний розвиток у особистостей певних психологічних якостей, передачу їм знань і досвіду соціальних взаємодій на засадах «суб'єкт-суб'єктних» відносин та партнерства» [58].

О. Бабакіна стверджувала, що «інтерактивний – здатний взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу з будь-чим (наприклад, комп'ютером) або з будь-ким (людиною)» [3].

Однією з активних дослідниць проблеми використання інтерактивних технологій навчання є професор Н. Волкова. У своїх працях вона зазначає, що «інтерактивні технології навчання – сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей» [5].

У освітньому глосарії, знаходимо визначення: «інтерактивні технології навчання – співпраця педагога зі здобувачем, їх сумісна діяльність, що включає різні методи навчання: неситуативні (діалог) та ситуативні (ігрові – імітаційні та неімітаційні, неігрові інтерактивні методи – аналіз та моделювання педагогічних ситуацій тощо) [17]. Під час інтерактивного навчання відбувається взаємонавчання (у колективі, групі, навчання у співпраці), де і здобувач вищої освіти, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Викладач під час інтерактивного навчання виступає як організатор процесу навчання, консультант. Головними у процесі навчання є взаємодія між здобувачем та їх співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників освітнього процесу, здобувачі беруть на себе більшу частину відповідальності за результати навчання. Вибір інтерактивної технології визначається спеціальністю, яку опановують здобувачі вищої освіти, змістом навчальної дисципліни, досвідом педагога та етапом професійної підготовки здобувачів» [10].

За визначенням Т. Мостіпака, «інтерактивні технології – це жива нитка, що пов'язує педагога з кожним здобувачем та здобувачів між собою. Відбувається безперервна співпраця в схемах «педагог – здобувач» і «здобувач – педагог», при цьому і педагог і здобувач є рівноправними суб'єктами навчального процесу» [35].

Питання інтерактивних освітніх технологій широко висвітлені у працях О. Пометун. І хоча її роботи в основному скеровані на середню ланку освіти, теоретичні основи, загальні підходи виявляються корисними для нашого дослідження. Дослідниця зазначає, що це така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть здобувача у колективному взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесі навчального пізнання: або кожен здобувач має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та перед усім класом завдання. «Інтерактивні технології навчання включають в себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів» [39].

Роботи О. Пометун зіграли значну роль у розробці цієї проблеми, але вони стосуються питання використання цих технологій у середній школі. Оскільки предметом нашого дослідження є використання інтерактивних

технологій при підготовці майбутніх педагогів, тобто у вищій школі, вважаємо за доцільне звернутись до відповідних теоретичних та методичних джерел.

Однією з відомих дослідниць питань педагогічної освіти, використання сучасних та інноваційних технологій навчання є С. Сисоєва. Вона зазначає, що інтерактивне навчання характеризує такий процес навчання, який побудований на взаємодії здобувача з навчальним оточенням, навчальним середовищем; ґрунтується на психології людських взаємин і взаємодій; сутність якого полягає в організації спільного процесу пізнання, коли знання здобуваються в спільній діяльності через діалог студентів між собою й викладачем. Інтерактивне навчання студентів здійснюється з урахуванням їх інтересів і запитів, життєвого і професійного досвіду, у формах партнерської взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу. «При інтерактивному навчанні всі учасники освітнього процесу взаємодіють між собою, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свою власну поведінку, занурюються у реальну атмосферу ділового співробітництва з розв'язання низки проблем відповідно до їх інтересів, потреб і запитів. При цьому відбувається постійна зміна видів навчальної діяльності: гри, дискусії, робота в малих групах, міні-лекції тощо» [50].

Переконливою є думка М. Скрипник про те, що інтерактивні методи навчання є системою способів діалогічної взаємодії суб'єктів навчання, що спрямовані на осмислення змісту діалогу. В основу класифікації інтерактивних методів автор пропонує покласти ряд функцій педагогічного спілкування (діалогу), визначених дослідником О. Киричуком, а саме: інформаційну, пізнавальну, мотиваційну, регулятивну. Інтерактивні методи навчання М. Скрипник поділяє на інформаційні, пізнавальні, мотиваційні і регулятивні інтерактивні методи [53].

З погляду Н. Волкової, «технологія навчання – процес, пов'язаний з проєктуванням і реалізацією цілей і змісту навчання, передбачених освітніми стандартами, навчальними планами та програмами, крізь систему форм,

методів і засобів навчання, що забезпечують досягнення поставлених цілей» [5].

За визначенням В. Ягоднікової, «інтерактивне навчання – навчальний процес, що ґрунтується на принципах гуманізації, демократизації, диференціації та індивідуалізації і становить соціально мотивоване партнерство, центром уваги якого є не процес викладання, а організована творча співпраця рівноправних особистостей на рівні суб'єкт – суб'єктної взаємодії» [61].

За твердженням І. Гевко, «інформаційна технологія – це сукупність засобів і методів їх застосування для цілеспрямованої зміни властивостей інформації, що визначається вмістом розв'язуваної задачі або проблеми» [7].

Як зазначав Ю. Кобюк, інтерактивні підходи у навчанні вважаються найбільш ефективними, бо ставлять здобувачів у активну позицію самостійного освоєння знань. Тому «при викладанні фахових дисциплін у процесі підготовки фахівців на основі використання інтерактивних технологій мають сприяти: самоорганізація, самовдосконалення, саморозвиток, самоосвіта, самовиховання здобувача; стимулювання розумової і соціальної активності майбутніх учителів, що спрямовується на побудову адекватного образу успішного професійного майбутнього з виявленням та актуалізацією власних професійних ресурсів, їх коригуванням спочатку в умовах інтерактивного навчання, а в майбутньому – в професійній діяльності» [20].

«Інтерактивне навчання – є спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен здобувач відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність», так стверджувала Ю. Колісник-Гуменюк у своїй статті [23].

За твердженням О. Кома, «організація інтерактивного навчання передбачає моделювання ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє розвитку навичок і вмінь,

створенню атмосфери співпраці, взаємодії і, в свою чергу, дає можливість педагогу стати справжнім лідером студентського колективу» [25].

Дослідження показують, що єдиної класифікації інтерактивних технологій навчання не існує. Науковці об'єднують їх у різні групи.

Н. Волкова розрізняє такі технології: діалогове навчання, технології ситуаційного аналізу, ігрові технології навчання, технології співробітництва, технології тренінгу, технології фасилітації навчання та комунікаційні інформаційні технології [5].

У нашому дослідженні ми дотримуємося класифікації С. Сисоєвої, яка поділяє інтерактивні технології на дві групи :

- перша група: технології розвитку аналітичного потенціалу, приклади, технології проблемного навчання, технології бесіди, методи проектування, методи творчої роботи, творчі ситуації, навчально-творчі проблеми. Це технології, які можна використовувати для навчання дорослих традиційному та дистанційному навчанню.

- друга група: спільне навчання, навчання в малих групах, навчання, розумова атака, метод Дельфі, ігровий метод. Ці технології відповідають традиційним формам навчання і повинні аналізуватися через використання можливостей навчання та спеціальних організаційних форм системи дистанційного навчання [50].

Ці технології відповідають сучасним формам навчання і повинні аналізуватися через використання можливостей навчання та спеціальних організаційних форм системи дистанційного навчання.

Незважаючи на те, що ми з'ясували наявність різних підходів до класифікації інтерактивних технологій, дослідники зазначають основні риси цих технологій:

- активізація навчання: залучення до активної участі в освітньому процесі, збільшення рівня самостійності здобувачів вищої освіти у здобутті знань;
- збагачення досвіду навчання: застосування інтерактивних технологій для створення захопливого та інформативного навчального досвіду, для

поглиблення розуміння предметів;

- розвиток критичного мислення: створення умов для критичного аналізу та оцінки інформації; застосування інтерактивних завдань та вправ для розвитку критичного мислення;

- сприяння колективному навчанню: використання онлайн-платформ для спільної роботи над проєктами та завданнями, заохочення обміну думками та співпраці між здобувачами через форуми, чати тощо;

- персоналізація навчання: надання можливостей здобувачам вищої освіти вибирати шляхи навчання відповідно до їхніх індивідуальних інтересів та потреб;

- використання реального досвіду: впровадження віртуальних екскурсій, симуляцій реальних ситуацій для набуття практичного досвіду; використання інтерактивних кейсів та вправ, які базуються на реальних випадках;

- оцінювання та звітність: використання інтерактивних засобів для збору та аналізу даних; оцінювання та надання звітів.

Умови змішаного та дистанційного навчання актуалізують дослідження питань інтерактивних технологій в умовах онлайн-освіти. Інтерактивні технології – це сукупність інструментів, систем і програм, які можуть взаємодіяти між користувачем і комп'ютерною системою або іншими користувачами через обмін повідомленнями, комунікацію і спільну діяльність. Основна сутність інтерактивних технологій виникає в тому, щоб забезпечити можливість активної взаємодії та співпраці між користувачем і технологічним середовищем, створивши процес більш природним, ефективним і приємним.

Ми проаналізували сучасну психолого-педагогічну літературу і з'ясували, що існують різні підходи до визначення поняття «інтерактивні технології навчання». Автори звертають увагу на те що, інтерактивні технології навчання – це процес, який керується усіма учасниками освітнього процесу, під час якого формуються навички спільної роботи. Інтерактивні освітні технології використовують для покращення процесу навчання та залучення здобувачів вищої освіти до активного і практичного засвоєного

матеріалу. Вони спрямовані на створення взаємодії між здобувачем, педагогом та навчальним матеріалом з використанням сучасних освітніх технологій.

Отже, інтерактивні технології - це технології навчання, які передбачають активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Вони дозволяють створювати комфортне навчальне середовище, заохочують до творчості та співпраці, сприяють розвитку комунікативних навичок.

1.2. Комунікативна компетентність педагога: зміст та структура

Комунікативна компетентність педагога є однією з ключових професійних компетентностей, наявність якої визначена професійними стандартами вчителя закладу загальної середньої освіти та викладача закладів вищої освіти.

Аналіз теоретичних джерел засвідчив, що існують різні підходи до інтерпретування змісту, обсягу, структури базових понять дослідження: «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетентність».

Поняття «компетенція» науковці (Н. Бібік, А. Богуш, О. Аршавська, Л. Ашиток, О. Беляєва, А. Годлевська, А. Гуралюк та ін.) визначають як комплекс знань, умінь і навичок, співвіднесений із конкретними видами професійної діяльності та необхідний для ефективного виконання дій. Компетентність розглядається авторами як сукупність взаємопов'язаних ціннісних орієнтирів і настанов, знань, умінь, навичок та досвіду діяльності майбутнього вчителя ефективно використовувати здобуті знання в професійній діяльності; як обізнаність, належне володіння комунікативною компетенцією в тій чи тій мовленнєвій ситуації.

У «Новому тлумачному словнику української мови» поняття «компетенція» визначено як добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [37].

За визначенням І. Когут, «компетентність – це інтегрована особистісна якість людини, що формується на етапі навчання, остаточно оформлюється і

розвивається у процесі практичної діяльності та забезпечує компетентнісний підхід до вирішення професійних завдань» [22].

На думку українських науковців (Г. Данилова, О. Ситник, О. Лошкіна, О. Пометун, Т. Смагіна та ін.), «компетентність включає не лише професійні знання, навички та досвід, але й здатність ефективно використовувати їх у професійно-практичній діяльності» [56].

«Комунікація» як поняття існує вже давно, багато науковців звертались до цього поняття. Саме слово «комунікація» – походить від латинського «communication» – «повідомлення, передача» і розуміється як «знакове спілкування соціальних суб'єктів» [6].

Розглядаючи сутність комунікативної компетентності, А. Гуралюк зазначає систему психологічних знань про себе і про інших, умінь, навичок у спілкуванні, стратегій поведінки в соціальних ситуаціях, що дає змогу будувати міжособистісне спілкування відповідно до цілей і умов взаємодії [9].

Вивчення праці Л. Малімон та С. Гончарук дозволяє звернути увагу на те, що «комунікативність – це професійна здатність педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника й мати задоволення від спілкування» [33].

Більшість науковців стверджують, що компетентність – це психологічна властивість людини, яка дає змогу їй оволодіти певними знаннями, досягати успіху у діяльності.

У психологічному словнику зазначено, що «комунікативна компетентність – здатність особистості налагоджувати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми в різних ситуаціях спілкування, яка базується на знаннях і досвіді, розумінні себе та інших. До складу комунікативної компетентності входить сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне протікання комунікативного процесу. Комунікативна компетентність зростає в міру освоєння індивідом культурних, ідейно-моральних правил і закономірностей суспільного життя» [45].

Поняття компетентності розкриває Закон України «Про вищу освіту»: «компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [13].

Співставимо це визначення з тим, що надає Закон України «Про освіту», де «компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [14].

У Національній рамці кваліфікацій України зазначається, що компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, а результатом навчання є компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання [43].

Одними з перших закордонних дослідників, які визначили комунікативну компетентність, були Д. Хаймс і А. Холлідей. Вони стверджували, що «Communicative competence» – це здатність до мовного спілкування в різних ситуаціях в процесі взаємодії з іншими учасниками спілкування, правильно використовуючи мовну систему, слідуючи мовним нормам, і вибираючи адекватне ситуації спілкування і комунікативну поведінку» [62].

Звернувшись до національного освітнього глосарію, ми бачимо, що «компетентність / компетентності (Competence, competency / competences, competencies) – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [36].

Згідно Сучасного психолого-педагогічного словника, «компетентність – інтегративна якість високомотивованої особистості, що проявляється у готовності до реалізації особистісного потенціалу під час продуктивної діяльності, заснованій на знаннях і досвіді, які набуті протягом життя. Вони дозволяють особистості визначати, тобто ідентифікувати і розв’язувати, незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, характерні для певної сфери діяльності. Компетентність є оцінною категорією, яка характеризує людину як суб’єкта професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження» [58].

З цього приводу О. Пометун відзначає, що «компетентність» складає комплекс життєвих вимог до результатів освітньої діяльності, орієнтує на практичні досягнення у процесі навчання» [42].

Л. Ашиток стверджує, що «комунікативна компетентність відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури (рівень освіченості, достатній для самоосвіти і самостійного вирішення пізнавальних проблем), досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизується у певній системі комунікативних знань, умінь та навичок, готовності до професійної взаємодії з усіма учасниками педагогічного процесу» [2].

На думку О. Скворцової та Ю. Вторнікової, «комунікативна компетенція» є внутрішнім резервом компетентності, що виявляється в наявності комунікативних знань, умінь, навичок і досвіді комунікативної діяльності» [52].

Г. Дегтярьова вважає, що комунікативна компетентність виявляється в знанні правильного вживання мовних одиниць в усному та писемному мовленні, ознак ораторського та ділового спілкування, обізнаності прийомів вербальної взаємодії; в умінні демонструвати приклади конструктивної взаємодії та співробітництва з іншими людьми, кооперації зусиль заради досягнення спільних цілей, толерантного ставлення до інших поглядів тощо; у використанні різних засобів комунікації; у здатності до комунікації; у

готовності до постійного самовдосконалення компонентів мовленнєвої компетенції; у демонстрації ефективних стратегій спілкування залежно від ситуації; у здатності проводити самокорекцію [11].

Ми з'ясували, що дослідники розглядають комунікативну компетентність через інших загальних. Зокрема, комунікативна компетентність зустрічається у такому переліку:

1. Соціальна компетентність (*social competence*) – здатність брати відповідальність, співробітництво, ініціатива, активна участь, динамічні знання. Це поняття включає також відкритість до світу та відповідальність за навколишнє середовище, вміння працювати в команді (що включає традиційне поняття).

2. Комунікативна – вміння спілкуватися усно та писемно, рідною та іноземними мовами.

3. Полікультурна – не тільки оволодіння досягненнями культури, а розуміння та повага до людей інших національностей, релігій, культур, мов, рас, політичних уподобань та соціального становища.

4. Інформаційна – вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел.

5. Саморозвитку та самоосвіти – мати потребу й готовність постійно навчатися впродовж усього життя.

6. Продуктивної творчої діяльності [21].

Науковці визначають різні способи структурування комунікативної компетентності фахівців. Так, І. Когут пропонує в структурі компетентності фахівця виділяти знання, досвід, професійну культуру та комплекс особистісних якостей [22].

Н. Ашиток у своїх працях визначає у структурі комунікативної компетентності не компоненти, а етапи, які, однак, фактично дублюють компонентну структуру означеної компетентності, у такому складі:

- діагностичний;
- теоретично-навчальний;

- практично-навчальний;
- контрольно-рефлексивний [2].

У дослідженнях Б. Шпітсберга та В. Купаха визначаються наступні компоненти комунікативної компетентності:

- знання (усвідомлення того, яка комунікативна поведінка є найбільш влучною в конкретній ситуації);
- уміння (здатність застосувати цю поведінку в даному контексті);
- мотивація (прагнення ефективної та компетентної комунікації) [64].

М. Кенел та М. Свейн запропонували структуру комунікативної компетенції, що складається з чотирьох компонентів:

- дискурсивна компетенція – вміння поєднувати окремі речення у зв'язне письмове чи усне повідомлення;
- граматична компетенція – рівень засвоєння комунікантом граматичного коду, зокрема словниковий запас, правила правопису й вимови, словотвору та побудови речень;
- соціолінгвістична компетенція – уміння своєчасно застосовувати й розуміти граматичні форми в різних соціолінгвістичних контекстах для виконання окремих комунікативних функцій (опису, повідомлення, переконання, запиту інформації тощо);
- стратегічна компетенція – здатність використовувати вербальні та невербальні засоби при загрозі зриву комунікації у випадку «недостатнього рівня компетентності комуніканта або через наявність побічних ефектів» [63].

У наукових розробках Н. Зверєвої «комунікативна компетентність викладена у функціональній структурі – класичне поєднання когнітивного, мотиваційного, мовного, сенситивного, стратегічного, соціокультурного компонентів» [15]. Майбутній педагог повинен мати сформовану комунікативну компетентність, що є основою його професійних комунікацій.

Ми з'ясували, що існують різні підходи до розуміння структури комунікативної компетентності. У структурі комунікативної компетентності

здобувачів закладів вищої освіти виділяють когнітивний, емоційно-оцінний та поведінковий компоненти.

Когнітивний компонент включає знання правил ділового етикету та міжкультурних умовностей, способів впливу на людей; вміння формувати образи, знання засобів і способів встановлення контактів; належна самооцінка; знання нормативної та професійно орієнтованої культури спілкування. Емоційно-оцінний компонент комунікативних навичок кандидатів включає мотиви та зацікавленість у виборі співрозмовників; прийняття себе та інших. Поведінковий компонент передбачає здатність розуміти заковані вербальні та невербальні повідомлення, надіслані свідомо чи несвідомо співрозмовником, володіння впливовою технікою, адаптивність у кожній ситуації [40].

Згідно іншого підходу, комунікативна компетентність – це здатність педагога ефективно спілкуватися з іншими учасниками освітнього процесу в різних ситуаціях. Вона включає в себе такі компоненти:

Мотиваційно-ціннісний компонент – це інтерес до спілкування, розуміння важливості комунікації, готовність до спілкування з учасниками освітнього процесу.

Когнітивна складова – це знання про правила спілкування, особливості різних видів спілкування, способи ефективного спілкування.

Операційний компонент – це вміння слухати, говорити, спілкуватися в малих групах, вести переговори, презентувати себе.

Отже, на підставі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури можна сказати, що науковці розмежовують поняття «комунікативна компетенція» і «комунікативна компетентність». Остання визначається як здатність до виконання комунікативної діяльності.

Комунікативна компетентність передбачає наявність важливих навичок, які допомагають педагогам ефективно спілкуватися у різних контекстах їх професійної діяльності. Вони уміють містити комплекс особистісних якостей, знань, умінь, і навичок, що дозволяють висловлювати свої думки, ідеї

та почуття, а також розуміти, сприймати та реагувати на повідомлення, отримані від інших осіб.

Проаналізувавши теоретичні джерела, ми можемо зробити висновок, що комунікативна компетентність включає не лише професійні знання, навички та досвід, але й здатність ефективно використовувати їх у професійно-педагогічній діяльності. Важливою для нашого дослідження є думка про те, що комунікативна компетентність є складовою ефективного спілкування та основою педагогічної діяльності.

1.3. Використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів

Розглядаючи питання використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів, вважаємо за доцільне відобразити напрацювання сучасних науковців, зокрема, Н. Бібик, М. Євтуха, М. Кадемії, Ю. Кобюка, Т. Середюк та ін.

Використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів є актуальною темою досліджень у галузі педагогіки і психології. Ця теоретична концепція базується на ідеї, що використання сучасних інтерактивних технологій може позитивно вплинути на якість навчання і підвищити рівень комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Інтерактивне навчання – спосіб пізнання, заснований на діалогових формах взаємодії учасників освітнього процесу; навчання, занурене в спілкування, в ході якого у майбутніх педагогів формуються навички спільної діяльності.

Інтерактивне навчання передбачає розвиток умінь працювати у соціальній групі, шукати й обробляти інформацію, визначати життєві пріоритети, ставити мету, знаходити шляхи її реалізації.

Інтерактивні технології можуть бути успішно застосовані у педагогічній освіті у змішаному та дистанційному форматах. Цифрові інтерактивні технології, зокрема, спеціальні комп'ютерні програми, мультимедійні матеріали, відеоконференції, вебсайти тощо, надають можливості для створення ситуацій комунікативного спілкування, імітації реальних комунікативних ситуацій, розвитку навичок мовлення, аудіювання, читання та письма. Вони можуть бути використані для проведення інтерактивних вправ, рольових ігор, дебатів, проєктної діяльності та колективної співпраці. Використання цифрових інтерактивних технологій при реалізації освітніх програм педагогічного профілю дозволяє забезпечити формування загальних та спеціальних компетентностей, визначених у освітньо-професійних програмах.

Використання інтерактивних технологій дозволяє організувати процес навчання таким чином, що в ньому беруть участь всі учасники освітнього процесу, взаємодіючи між собою (здобувачами) та викладачем, а також відкривають можливість здійснення самостійного навчання, розв'язання життєво важливих проблем. Здобувачі навчаються працювати в команді, захищати власну точку зору, репрезентувати відповідні напрацювання та ін. Змінюються вимоги до викладача, до його діяльності. Робота в інтерактивному режимі сприятиме розвитку:

- комунікабельності;
- умінь до організації освітнього середовища;
- формування умінь до самостійної діяльності;
- уміння створювати ситуації, що спонукають до інтеграції знань

для розв'язання висунутої проблеми [18].

Розглянемо основні складові комунікативних навичок майбутніх спеціалістів педагогічного профілю. Важливими серед них дослідники називають наступні:

- володіти мовними особливостями та мовленнєвими здібностями;
- володіти логічним і лінгвістичним підходом до аргументації;

- знання законів спілкування в різних робочих і професійних ситуаціях, коректне ставлення до оточуючих людей;
- телефонні дзвінки, ділові дзвінки, ділові листи тощо, можливість запису тощо, інформаційна обізнаність [27].

Важливим для нашого дослідження є твердження Ю. Кобюк про те, що в «інтерактивному навчанні змінюється взаємодія викладача і здобувача: активність викладача поступається місцем активності здобувачів, а завданням викладача стає створення умов для їхньої ініціативи» [20].

О. Пометун та Л. Пироженко вважають «інтерактивні технології навчання технологіями, що включають в себе чітко спланований результат навчання, використання окремих інтерактивних методів та прийомів, що забезпечують активний характер взаємодії учасників освітнього процесу на засадах співпраці та співтворчості» [39].

Розглянемо основні положення, які дозволять висвітлити важливі аспекти використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів. Застосування інтерактивних технологій дозволяє створити динамічну, гнучку систему навчання, що забезпечує безперервне, дозоване, адаптоване до реальної ситуації керування взаємодією викладача та здобувачів педагогічної освіти. Навчання ведеться в режимі активної взаємодії здобувачів з педагогом і між собою на такому рівні загальнокультурного й інтелектуального розвитку, на якому знаходяться суб'єкти навчання. Інтерактивні технології дають змогу створювати таке навчальне середовище, де процес набуття теоретичних знань тісним чином пов'язаний з опануванням студентами відповідними видами діяльності, а групові форми організації навчання розглядаються як основний механізм розвитку особистості [48].

Використання сучасних інтерактивних педагогічних технологій навчання сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців.

Основна ідея полягає в тому, що інтерактивні технології створюють сприятливе середовище для практичного застосування мовних навичок та

розвитку комунікативної компетентності. Вони допомагають майбутнім педагогам відчувати себе активними учасниками комунікативного процесу, сприяють підвищенню мотивації до вивчення мови та розвивають навички спілкування, сприйняття інформації та висловлювання своїх думок.

Єдиної класифікації інтерактивних технологій у педагогічній освіті не існує. Ми розглянемо детальніше ці питання. Значна увага питанням класифікації інтерактивних технологій приділена у роботах Т. Сердюк. Класифікація (фр., англ. classification; походить від лат. classis – клас і facio – роблю) – це система розподілення об'єктів (процесів, явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак [58]. Для класифікації інтерактивних технологій навчання науковцями використано ті чи інші ознаки. В основу класифікації інтерактивних технологій Т. Сердюк покладені такі критерії:

- дидактична мета: інформаційні, розвиток дієво-практичної сфери, розвиток механізмів самокерування особистості, розвиток сфери творчих якостей, розвиток ключових компетентностей;
- домінуючі форми організації навчально-пізнавальної діяльності: індивідуальні, парні, групові, колективні;
- домінуючі методи навчання: інформаційні, проблемно-пошукові, імітаційно-ігрові, дослідницькі;
- домінуючі засоби навчання: гомоорієнтовані (основний партнер у взаємодії – людина або група осіб) і техноорієнтовані (переважання технічних засобів навчання) [48].

Розглянемо методи та прийоми, які використовує Н. Волкова для активізації пізнавальної діяльності при використанні інтерактивних технологій навчання. Вважаємо, що підхід, запропонований дослідницею, відповідає завданням нашого дослідження. До основних методів як елементів інтерактивних технологій Н. Волкова відносить:

- Метод емоційно-морального стимулювання – спосіб викликати у студентів моральні переживання шляхом включення моральних ситуацій, прикладів.

- Метод зацікавлення – спосіб створення ситуації зацікавленості за допомогою прикладів, дослідів, парадоксальних фактів, які викликають позитивне ставлення до навчальної діяльності.

- Метод створення ситуацій новизни у навчанні – передбачає не тільки наближення змісту до найважливіших наукових відкриттів, досягнень культури та міжнародного життя, а й подання змісту як невідомого, нового для сприйняття студентами.

- Метод емоційного сплеску та заохочення – спосіб емоційної підтримки, підбадьорювання, заохочення студентів до дій за допомогою слів, жестів, міміки, що створює атмосферу відкритості, довіри [5].

Використання інтерактивних технологій допомагає створити сприятливе середовище для взаємодії між викладачами та здобувачами. Це дає змогу практикувати різні форми комунікації, такі як усне спілкування, писемне спілкування, ведення дискусій тощо. Майбутні педагоги можуть набути навичок ефективного спілкування та розуміння потреб своїх учнів.

Застосування інтерактивних технологій сприяє розвитку критичного мислення у майбутніх педагогів. Вони можуть аналізувати інформацію, оцінювати різні джерела, формулювати свої думки та аргументувати свої позиції. Це важливо для педагога, оскільки вони повинні навчати учнів критично мислити та робити обґрунтовані висновки.

Використання інтерактивних технологій може підвищити мотивацію майбутніх педагогів до вивчення та саморозвитку. Інтерактивність, гейміфікація та використання новітніх технологій можуть зробити навчання більш захоплюючим та цікавим. Майбутні педагоги зможуть використовувати подібні підходи в своїй практиці, що сприятиме активнішому залученню здобувачів до навчального процесу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає нам підстави стверджувати, що використання інтерактивних технологій у навчанні майбутніх педагогів сприяє їхньому комунікативному розвитку, розширює можливості навчання та забезпечує активну участь студентів у комунікативних процесах. Саме інтерактивні технології забезпечують формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, яка є обов'язковою умовою здійснення професійно-педагогічної діяльності.

Висновки до розділу 1

У розділі розглянуто та проаналізовано психолого-педагогічну літературу, обрнтовано категоріально-понятійний апарат дослідження, визначено змістову структуру та складову комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновок про те, що попри широке використання понять: «інтерактивні технології», «інтерактивне навчання», «інтерактивні форми», «інтерактивні методи», науковці вкладають у них різний зміст. Ми з'ясували, що існують різні підходи для визначення поняття «інтерактивні технології». Інтерактивні технології навчання – це така послідовність в організації освітнього процесу, де студенти та викладачі є активними діячами та учасниками дидактично орієнтованої взаємодії. Для підготовки майбутніх педагогів потрібно використовувати саме такі технології, які будуть активізувати не тільки пізнавальну, але й творчу діяльність. Головним завданням та одночасно інструментом інтерактивних технологій є взаємодія.

Комунікативна компетентність відображає інтегральний прояв професіоналізму, в якому поєднуються елементи професійної і загальної культури, досвіду педагогічної діяльності та педагогічної творчості, що конкретизується у певній системі комунікативних знань, умінь та навичок, готовності до професійної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу.

Дослідження показують, що використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів може мати кілька переваг. Воно сприяє активному залученню здобувачів до освітнього процесу, забезпечує більше можливостей для практичного застосування набутих знань і вмінь, розвиває навички спільної роботи та командного духу. Крім того, використання інтерактивних технологій може підвищити мотивацію здобувачів до вивчення і розвитку комунікативних навичок.

Інтерактивні технології можуть успішно використовуватися в умовах змішаного та дистанційного навчання. Використання веб-конференцій, онлайн-форумів, віртуальних класів та інших сучасних інтерактивних інструментів стимулює здобувачів до обговорень, спільної роботи над проєктами та обміну ідеями, що є діяльністю, яка забезпечує формування комунікативної компетентності.

Теоретична концепція використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів базується на ідеї взаємодії, співпраці та комунікації з використанням сучасних технологій. Цей підхід може покращити якість навчання, розвивати комунікативні навички здобувачів і підготувати їх до ефективної професійної діяльності в майбутньому.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

2.1. Методика і організація емпіричного дослідження

Оскільки предметом нашого дослідження є використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів, нами були обрані у якості бази емпіричного дослідження заклади, які здійснюють професійну педагогічну підготовку за освітньо-професійними програмами педагогічного спрямування – «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж».

У відповідності до поставленої мети і завдань була сформована методика дослідження, яка передбачала використання методів емпіричного дослідження і методів кількісної обробки даних.

В нашій роботі ми використовували наступні методи емпіричного дослідження: педагогічне спостереження, тестування, опитування (анкетування, бесіду, інтерв'ю) викладачів та здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. Отримані результати обробляли за допомогою кількісних методів.

Дамо характеристику цим методам. За визначенням М. Фіцули, «спостереження – це цілеспрямоване сприйняття будь-якого педагогічного явища, у процесі якого дослідник одержує конкретний фактичний матеріал. Вона виділяє наступні етапи спостереження:

- визначення завдань і мети (для чого, з якою метою ведеться спостереження);
- вибір об'єкта, предмета і педагогічної ситуації (що спостерігати);
- вибір способу спостереження, що найменше впливає на досліджуваний об'єкт і найбільше забезпечує збір необхідної інформації (як

спостерігати);

- вибір способів реєстрації того, що спостерігається;
- обробка й інтерпретація отриманої інформації» [59].

Нами проводилось емпіричне дослідження використання інтерактивних технологій викладачами педагогічного університету та фахового педагогічного коледжу. Респондентами також були здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та здобувачів освітнього ступеня фаховий молодший бакалавр. Частина емпіричного дослідження була проведена під час проходження мною асистентської практики. Питання використання інтерактивних технологій досліджувалось при проведенні занять з загальноосвітніх та професійних дисциплін за спеціальністю 013 Початкова освіта.

Проведений нами аналіз досліджень проблеми використання комунікативної компетентності дозволив виявити, що для діагностики процесу комунікативності використовуються різні методики.

З метою виявлення рівня сформованості умінь щодо застосування інтерактивних технологій навчання був застосований адаптований варіант методики самооцінювання сформованості умінь щодо застосування інтерактивних технологій навчання С. Сисоєвої (Додаток А). Для дослідження та співставлення позицій учасників освітнього процесу ми розробили відповідні методики дослідження: анкету для викладачів (Додаток Б) та анкету для здобувачів вищої та фахової передвищої освіти (Додаток В).

У методиці самооцінювання респондентам було запропоновано анонімно відповісти на запитання: «Оцініть, будь ласка, рівень володіння Вами інтерактивними методами навчання за п'ятибальною шкалою». Ми визначили п'ять рівнів оцінювання:

1 – початковий рівень (елементарне знання теорії; елементарні практичні вміння);

2 – середній рівень (задовільне знання теорії, задовільні практичні вміння);

3 – достатній рівень (добре знання теорії; добрі практичні вміння; переважно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);

4 – високий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння; стабільно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);

5 – творчий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння; стабільно ефективна результативність у стандартних та нестандартних ситуаціях; вміння поділитись набутим педагогічним досвідом).

Для об'єктивного виявлення та оцінки рівня сформованості комунікативної сфери майбутніх педагогів ми використали наступний комплект психодіагностичного інструментарію, а саме:

- методика Б. Федоришина «Виявлення і оцінка комунікативних та організаторських схильностей (КОС-2)»; [60].

Методика Б. Федоришина «Виявлення і оцінка комунікативних та організаторських схильностей (КОС-2)» (Додаток Д), використовується для виявлення професійних здібностей – комунікативних і організаторських схильностей особистості.

Респондентам було запропоновано дати відповідь на сорок тверджень, що представлені у Google-формі. Запитання носять закриту форму, на які можна дати або позитивні, або негативні відповіді, тобто «так» або «ні». Відповіді респондентів будуються на самоаналізі досвіду своєї поведінки в тій чи іншій ситуації.

Запитання, що спрямовані на виявлення комунікативних якостей особистості, чергуються із запитаннями, що спрямовані на виявлення організаторських схильностей. Схема такого розміщення запитань наочно представлена у двох дешифраторах методики КОС-2.

Методика виявлення рівня комунікативних і організаторських здібностей (КОС) базується на принципі відображення і оцінки деяких особливостей поведінки в різних ситуаціях, знайомих з досвіду.

У методиці розкриваються питання для виявлення комунікативних здібностей і виявлення особистостей поведінки:

- прояв особистості на виконання громадської роботи;
- чи легко встановлює контакт з незнайомими людьми;
- чи здатен на організацію товаришів;
- чи легко виступає перед аудиторією;
- чи подобається бути серед людей;
- чи швидко звикає до нових людей та ін.

А для виявлення організаторських схильностей здобувачів містить запитання такого змісту:

- швидкість орієнтації в складних ситуаціях;
- наполегливість;
- схильність саме до організаторської діяльності;
- самостійність та ін.

Опитувальник складається із сорока запитань, розташованих у певному порядку. Студентам було запропоновано декілька запитань, у яких відображено ту саму ситуацію, але щоб не привертати уваги, запитання були розташовані по всьому бланку й перемішані з питаннями іншого характеру. Запитання, які спрямовані на вивчення комунікативних здібностей, переплітаються із запитаннями, які спрямовані на виявлення організаторських схильностей. Так само розташовані позитивні та негативні запитання, на які потрібно відповісти «так» або «ні». Диффрактор щодо цих категорій представлений у Додатку Г.

Результати відповідей респондентів були нами диференційовані на п'ять рівнів – низький, нижче середнього, середній, високий, дуже високий.

Респонденти, які одержали оцінку 1 (Q 1), характеризуються вкрай низьким рівнем прояву схильностей до комунікативної або організаторської діяльності.

Оцінка 2 (Q = 2), розвиток комунікативних або організаторських схильностей знаходиться на рівні нижче середнього. Вони не прагнуть до спілкування, почувають себе скуто у новій компанії, у новому колективі, віддають перевагу перебуванню на самоті, обмежують коло своїх знайомств,

відчувають труднощі в установленні активних контактів з людьми, погано орієнтуються у незнайомій ситуації, не відстоюють свої власні погляди і тяжко переживають образи. Прояв ініціативи в громадській діяльності вкрай занижені, в багатьох справах вони намагаються уникнути прийняття самостійних рішень.

Оцінка 3 ($Q = 3$), характеризується середнім рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей. Вони прагнуть до контактів з людьми не обмежують кола своїх знайомств, відстоюють свої думки і планують свою працю. Однак потенціал цих схильностей не відзначається високою сталістю.

Оцінка 4 ($Q = 4$) відноситься до групи з високим рівнем прояву комунікативних і організаторських схильностей. Вони не розгублюються у новій обстановці, швидко знаходять собі приятелів, постійно прагнуть до розширення кола своїх знайомих, займаються громадською діяльністю, допомагають близьким, друзям, виявляють ініціативу у спілкуванні, здатні до прийняття самостійних рішень у складних ситуаціях. І все це відбувається не за примусом, а згідно з своїм власним внутрішнім прагненням згідно, з своїм спрямуванням.

Оцінка 5 ($Q = 5$), має дуже високий рівень прояву зазначених схильностей. Відчувають потребу в комунікативній і організаторській діяльності і активно помітно прагнуть до неї. Для них є характерними швидка орієнтація в складних ситуаціях, своєчасний вибір засобів спрощення, розрядки ситуації, невимушеність поведінки у новому колективі.

Використання інтерактивних методів допомагає здобувачам освіти бути активними, співпрацювати та навчати інших, відчувати свій особистий успіх, адже це означає більше роботи в малих групах, методи проєктів та дискусій, сприяє формуванню вмінь організації професійної діяльності, зокрема комунікативних, пізнавальних, конструктивних здібностей.

2.2. Рівні розвитку комунікативної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей

Розвиток комунікативної компетентності є однією з ключових складових професійної підготовки майбутніх педагогів. Педагогічні спеціальності вимагають високого рівня навичок у взаємодії та спілкуванні з учасниками освітнього процесу.

Сучасне освітнє середовище надає студентам не лише теоретичні знання, але й важливі навички, які стають основою для подальшого успіху в кар'єрі та особистому житті. Серед цих ключових навичок найважливішими є комунікативні та організаторські здібності. Ці вміння не лише полегшують процес навчання, але й стають фундаментом для ефективного взаємодії в різних сферах життя.

Комунікація визначається не лише здатністю висловлювати свої думки, але й вмінням слухати і розуміти інших. У закладах вищої освіти студенти мають можливість покращувати ці навички через академічні дискусії, спільні проекти та взаємодію з викладачами. Такий підхід допомагає створити атмосферу, де відбувається обмін ідеями, стимулюється критичне мислення та розвивається вміння аргументувати свою позицію.

Організаторські здібності також набувають особливого значення в контексті студентського життя. Участь у студентських організаціях, проведення подій, організація конференцій та інших заходів допомагає студентам розвивати практичні навички управління та координації. Вони навчаються працювати в команді, вирішувати конфлікти, приймати рішення та планувати свій час.

Зокрема, студенти вивчають, як ефективно керувати ресурсами, взаємодіяти з різними групами інтересів, сприяючи тим самим розвитку колективного духу та взаємодії. Ці навички є важливими для подальшого успіху не лише в академічному середовищі, але й у професійній кар'єрі.

Проте, для досягнення повноцінного розвитку комунікативних та організаторських здібностей студентів, важливо, щоб заклади вищої освіти створювали сприятливе середовище для їхнього вдосконалення. Це може включати в себе організацію майстер-класів, тренінгів, участь у семінарах, а також взаємодію зі співробітниками та здобувачами, сприяти не лише покращенню комунікативних навичок, але і підвищенню професійного рівня.

Розвиток комунікативних та організаторських здібностей студентів закладів вищої освіти має ключове значення для їхнього успіху в майбутньому. Сучасна освіта повинна сприяти формуванню не лише фахової компетентності, але й розвитку широкого спектру навичок, необхідних для подальшого особистого і професійного зростання.

Однією з головних завдань педагогічної діяльності є передача знань та виховання особистості. Ключовим інструментом для досягнення цих цілей є вміння ефективно спілкуватися. Комунікативна компетентність включає в себе розуміння мови, культурні навички, вміння ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування. Здобувачі педагогічних спеціальностей повинні володіти цими навичками, щоб стати успішними педагогами.

Перш за все, комунікативна компетентність включає в себе вміння чітко та зрозуміло висловлювати свої думки. Педагог повинен бути здатний пояснити складні концепції просто та доступно для учнів. Крім того, важливо володіти навичками активного слухання, щоб ефективно сприймати потреби та думки своїх учнів.

Однак комунікативна компетентність виходить за межі вербального спілкування. Невербальні засоби вираження, такі як міміка, жести, тіло та загальна поведінка, грають важливу роль у сприйнятті повідомлень. Здобувачі педагогічних спеціальностей повинні бути уважні до цих аспектів свого спілкування та вміти їх використовувати для підвищення ефективності взаємодії з оточуючими.

Засоби сучасної технології, такі як відеоконференції, електронна пошта та соціальні мережі, також впливають на розвиток комунікативної компетентності майбутніх педагогів. Вони надають можливість взаємодії на різних рівнях та сприяють розвитку вмінь адаптуватися до нових комунікаційних технологій.

Розвиток комунікативної компетентності є постійним процесом, який вимагає від здобувачів педагогічних спеціальностей самовдосконалення та постійного поглиблення своїх навичок. Вище перераховані аспекти використовувалися нами як орієнтири у педагогічному спостереженні та експертній оцінці. Експертом у педагогічному фаховому коледжі була викладач педагогічних дисциплін, викладач вищої категорії. Зазначимо, що вона також є куратором групи наших респондентів, що дозволило їй оцінити комунікативні здібності та компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей.

Методичний інструментарій дослідження комунікативної компетентності здобувачів спрямований на визначення властивостей, які забезпечують успішність професійної діяльності майбутніх педагогів і можливість практичної реалізації отриманих знань і особистісних якостей.

Розглянемо рівні розвитку комунікативної компетентності здобувачів педагогічних спеціальностей

Нами було проведено опитування здобувачів четвертого курсу спеціальності 013 Початкова освіта на базі «Одеського педагогічного фахового коледжу». За результатами методики Б. Федоришина, педагогічного спостереження та експертної оцінки отримали наступні дані.

За результатами проведеного нами вивчення рівня розвитку комунікативної компетентності у здобувачів педагогічних спеціальностей з'ясували, що респондентів можна розподілити за рівнями прояву комунікативних здібностей наступним чином. У 47 % опитаних виявився низький рівень прояву комунікативних здібностей, у 17 % респондентів – дуже

високий рівень, і по 12 % респондентів виявився рівень нижче середнього, середнього та високого рівнів комунікативних здібностей (рис. 1.1).

Таким чином, майже половина майбутніх педагогів мають низький рівень розвитку комунікативних здібностей та комунікативної компетентності.

Рис. 1.1. Розподіл респондентів за рівнем прояву комунікативних здібностей

У контексті нашого дослідження комунікативна компетентність пов'язана з організаторськими здібностями майбутніх педагогів, оскільки в цьому виявляється сутність професійно-педагогічної діяльності. Тому ми вирішили доповнити вивчення рівня розвитку комунікативної компетентності вивченням рівня розвитку організаторських здібностей.

На рис. 1.2. представлено розподіл респондентів за рівнями прояву організаторських здібностей. У 47 % опитаних виявився низький рівень прояву організаторських здібностей, 18 % респондентів – дуже високий рівень, 17 % – високий рівень, 12 % – рівень нижче середнього. Середній рівень прояву організаторських здібностей відзначений у 6 % респондентів.

Таким чином, майже половина майбутніх педагогів мають не тільки низький рівень розвитку комунікативних здібностей та комунікативної компетентності, але організаторських здібностей (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Розподіл респондентів за рівнем прояву організаторських здібностей

Таким чином, використання даної методики показало (табл. 2.1.), що у здобувачів педагогічних спеціальностей переважає низький рівень комунікативних і організаторських здібностей (47 % респондентів), ініціатива до діяльності вкрай занижена. Студенти вважають за краще уникати прийняття самостійних рішень, вони схильні працювати на самоті, не можуть підтримувати контакт з широким колом людей.

Згідно з проведеним опитуванням, по 12 % респондентів характеризуються рівнем розвитку нижче середнього комунікативних і організаторських здібностей. Вони не прагнуть до спілкування, вважають за краще проводити час наодинці з собою. У новій компанії або колективі відчують себе скуто. Зазнають труднощі у встановленні контактів з людьми. Не обстоюють своєї думки, важко переживають образи. Рідко проявляють ініціативу, уникають ухвалення самостійних рішень.

Високий і дуже високий рівні прояву комунікативних та організаторських здібностей визначаються здатністю швидко орієнтуватися в складних ситуаціях, швидко знаходять друзів, прагнуть розширити круг своїх знайомих, воліють приймати самостійні рішення, відстоюють свою думку і домагаються того, щоб воно було прийнято.

Результати тестування здобувачів педагогічної освіти
за методикою Б. Федоришина

Таблиця 2.1.

Шкала коефіцієнта комунікативних здібностей	Частка респондентів, %	Шкала коефіцієнта організаторських здібностей	Частка респондентів, %	Рівні прояву здібностей
от 0,1 до 0,45	47	от 0,2 до 0,55	47	Низький
от 0,5 до 0,55	12	от 0,6 до 0,65	12	Нижче середнього
от 0,6 до 0,65	12	0,7	6	Середній
от 0,7 до 0,75	12	от 0,75 до 0,8	17	Високий
от 0,8 до 1	17	от 0,85 до 1	18	Дуже високий

Таким чином, ми з'ясували, що майже половина опитаних нами здобувачів педагогічних спеціальностей мають низький рівень розвитку комунікативної компетентності, яка доповнюється таким же низьким рівнем організаторських здібностей. Ми зафіксували тенденцію, що слугує підтвердженням висловленої нами у теоретичному розділі думки про необхідність розвитку комунікативної компетентності у майбутніх педагогів. Дієвим інструментом для цього є використання інтерактивних технологій навчання.

2.3. Аналіз використання інтерактивних технологій в освітньому процесі педагогічних спеціальностей

У відповідності до завдання нашого дослідження, а саме – використання інтерактивних технологій в освітньому процесі педагогічних спеціальностей, ми дослідили розуміння важливості використання інтерактивних технологій здобувачами та педагогами в освітньому процесі.

При емпіричному дослідженні викладачам освітньо-професійних програм педагогічного профілю була запропонована адаптована методика для самооцінювання рівня сформованості щодо застосування інтерактивних

методів навчання за класифікацією С. Сисоєвої (Додаток А). Результати самооцінювання представлені на рис. 1.1. Повний перелік отриманих результатів поданий у Додатку Д.

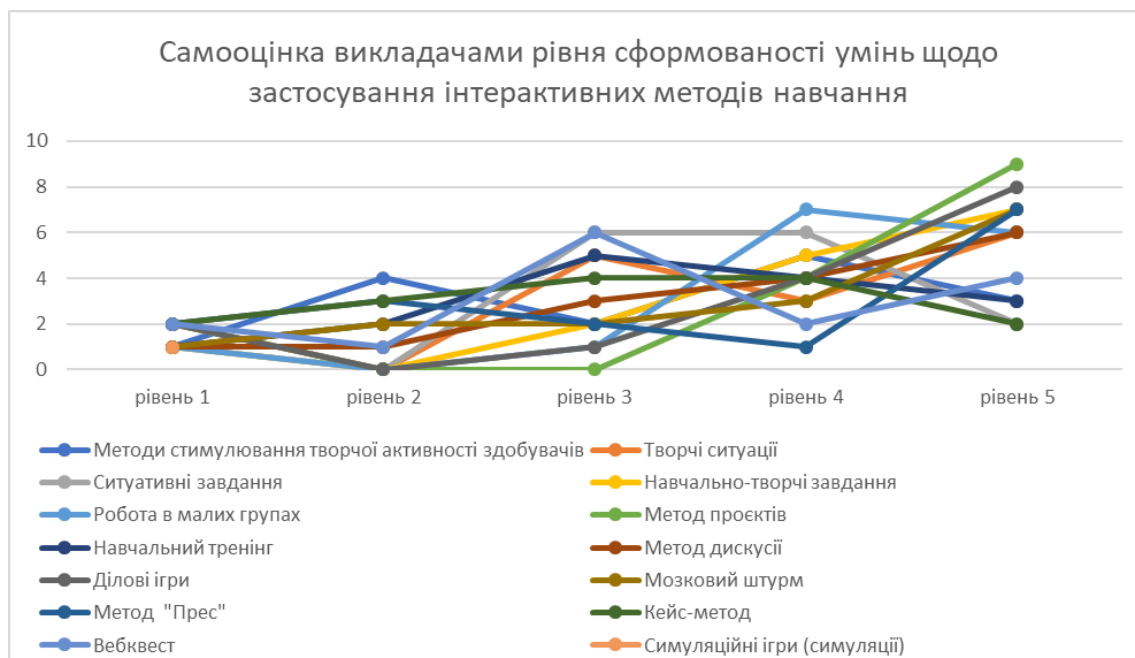

Рис. 2.1. Самооцінка викладачами рівня сформованості умінь щодо застосування інтерактивних методів навчання (позначення інтерактивних методів навчання 1-14, згідно Додатку А)

Отримані дані дають нам змогу відзначити наступне. Загальні тенденції зміни величини середніх балів самооцінки (максимуми та мінімуми) для аналізованих інтерактивних методів навчання різняться. Так, викладачі найкраще володіють «Методом проєктів», а найнижчі показники отримали методи «Ситуативні завдання» та «Кейс-метод».

Викладачам була запропоновано авторська анкета «Використання інтерактивних технологій навчання», за допомогою якої вивчались питання доцільності, систематичності, предметності використання інтерактивних та цифрових технологій (Додаток Б).

Переважна частина викладачів, які взяли участь у анкетуванні, вважають, що «доцільно впроваджувати інтерактивне навчання при підготовці майбутніх педагогів» (86,7 %), адже впровадження інтерактивного навчання в підготовці майбутніх педагогів може бути дуже корисним. Воно включає в себе використання різноманітних методів, таких як дискусії, групові завдання, вправи, використання технологій тощо, щоб зробити процес навчання більш цікавим та ефективним (рис 2.2.).

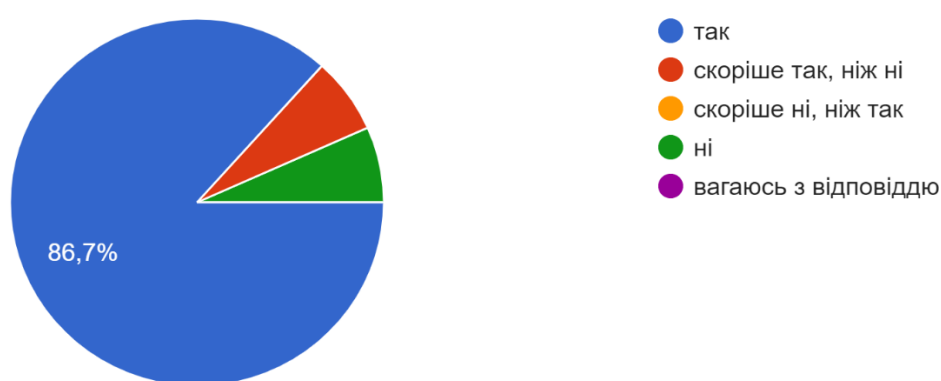

Рис. 2.2. Розподіл відповідей респондентів щодо доцільного впровадження інтерактивного навчання при підготовці майбутніх педагогів

За результатами опитування 80 % викладачів використовують інтерактивні технології під час навчання саме періодично, в залежності від теми і лише 20 % – на кожному занятті (рис 2.3.).

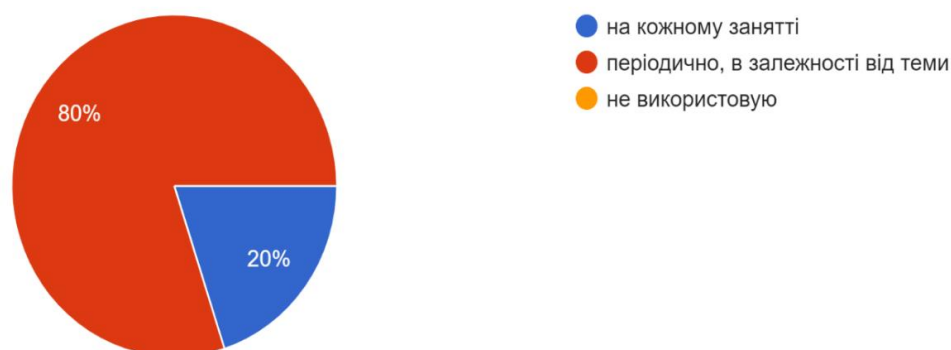

Рис. 2.3. Розподіл відповідей викладачів щодо використання інтерактивних технологій під час навчання

За результатами опитування «З якою метою викладачі використовують інтерактивні технології в освітньому процесі» на рис. 2.4. ми бачимо, що 80 % респондентів відповіли, що для розвитку комунікативної компетентності здобувачів, 60 % – для формування позитивної мотивації навчання та формуванню професійної спрямованості здобувачів, 26,7 % – для формування soft skills (соціальних навичок) здобувачів та 6,7 % дали іншу відповідь, а саме щоб облегшити рутинну роботу з опитувань.

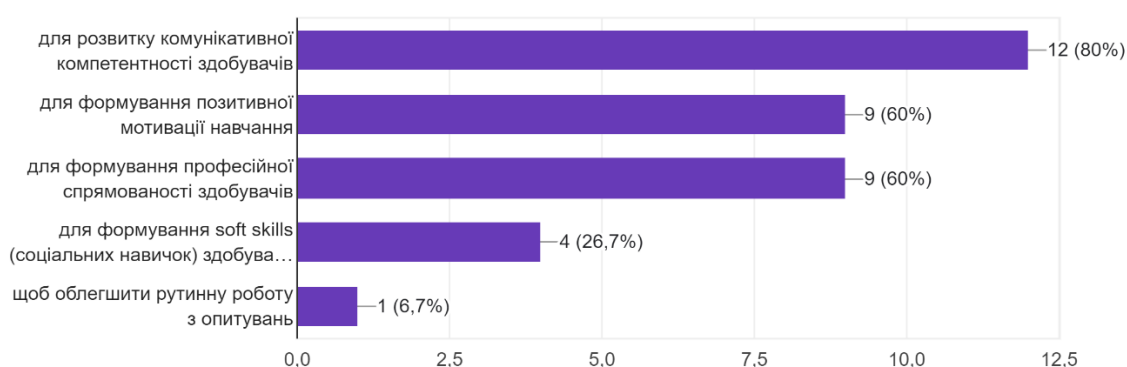

Рис. 2.4. Розподіл відповідей викладачів щодо мети використання інтерактивних технологій в освітньому процесі

У відповідності до завдань нашого дослідження ми з'ясували, які саме методи інтерактивних технологій використовують викладачі. На 73,8 % викладачів використовують «Метод проєктів», 60 % – «Творчі ситуації», 46 % припадає на метод «Мозкового штурму», 40 % – «Метод дискусії», 33,3 % посідає метод «Прес», «Методи стимулювання творчої активності здобувачів» та «Кейс-метод» вибрали 26,7 %, «Ситуативні завдання» 20 % та «Вебквести» на своїй практиці використовують 13,3 % респондентів (рис. 2.5.).

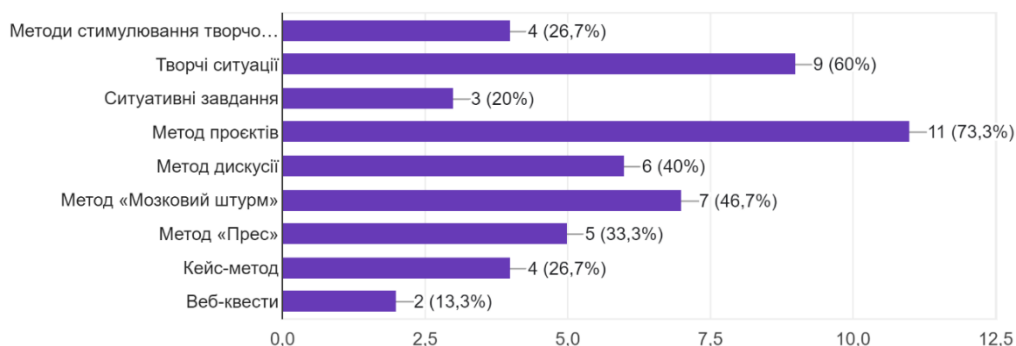

Рис. 2.5. Розподіл відповідей викладачів щодо використання методів чи інтерактивних технологій у своїй педагогічній діяльності

Більшість викладачів у практиці інтерактивного навчання використовують такі цифрові технології як: Wordwall – 60 %, Padlet, Canva – 53,3 %, Quizlet – 46,7 %, Kahoot – 40 %, Вебквест – 13,3 %, Socrative – 6,7 % (рис. 2.6.). Це свідчить про досить високий рівень професійної підготовки викладачів, їх обізнаність щодо сучасних цифрових інтерактивних технологій.

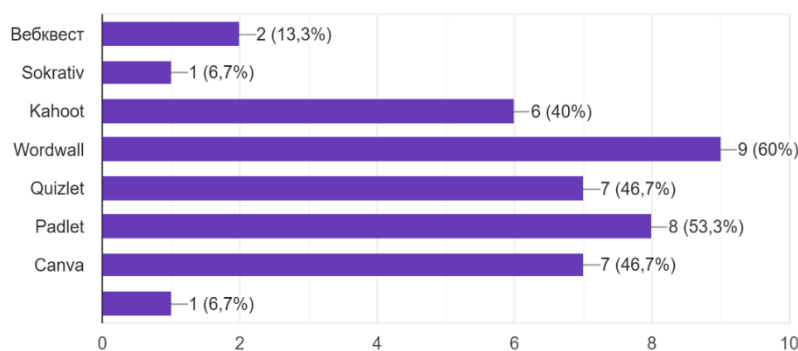

Рис. 2.6. Розподіл відповідей викладачів у використанні цифрових технологій у своїй практиці в інтерактивному форматі

66,7 % опитаних викладачів вважають, що оволодіння новими інтерактивними технологіями навчання є дуже актуальним і лише 33,3 % – вважають, що актуально (рис. 2.7.).

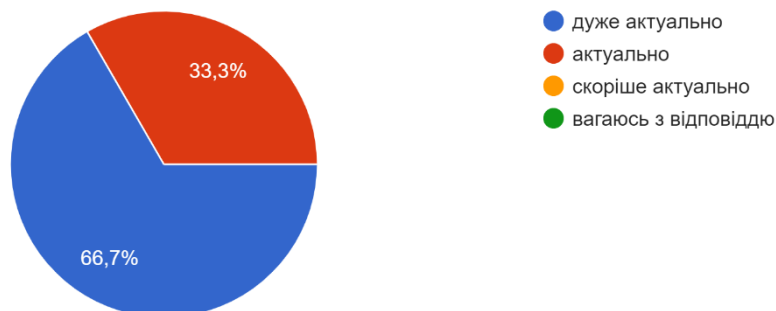

Рис. 2.7. Розподіл відповідей викладачів щодо актуальності оволодіння новими інтерактивними технологіями навчання

Ми вирішили співставити ставлення викладачів та студентів педагогічних спеціальностей до використання інтерактивних технологій в освітньому процесі. Ми опитали здобувачів фахової передвищої освіти та здобувачів педагогічного університету за окремими освітніми рівнями, а саме фаховий молодший бакалавр – 64,4 %, молодший бакалавр – 13,3 % та бакалавр – 22,2 % респондентів (рис. 2.8.).

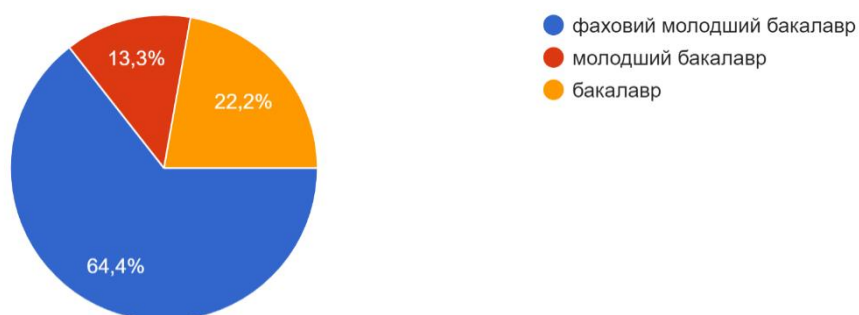

Рис. 2.8. Розподіл респондентів за освітніми рівнями навчання

Анкетування засвідчило, що 48,9 % здобувачів вважають свою активність в освітньому процесі більше так, ніж ні, 26,7 % – дуже важливо бути активним учасником освітнього процесу, 13,3 %– більше ні, ніж так 8,9% вагаються з відповіддю і 2,2 % вважають не важливо(рис. 2. 9.).

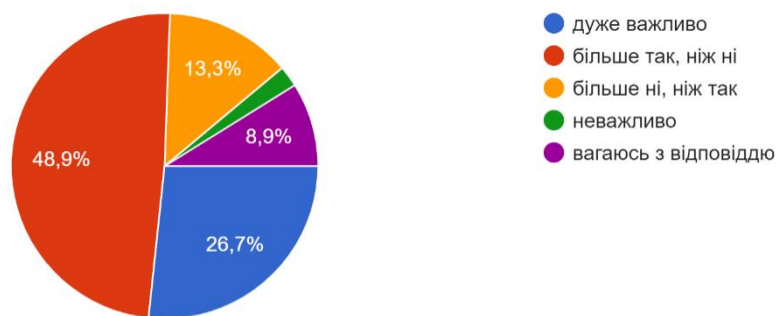

Рис. 2.9. Оцінка здобувачами важливості бути активним учасником освітнього процесу

Здобувачам було запропоновано дати правильне визначення інтерактивним технологіям. Можна зазначити те, що 42,2 % здобувачів не знають визначення інтерактивних технологій, 57,8 % дали правильну відповідь (рис. 2.10.).

Рис. 2.10. Розподіл відповідей здобувачів щодо визначення інтерактивних технологій

Ми запропонували респондентам перелічити методи навчання, які відносяться до інтерактивних технологій. 84,4 % назвали метод проєктів, 77,8 % кейс-метод, 57,8 % – ситуативні завдання. Решта здобувачів обрали методи навчання, які не є інтерактивними. Це підтверджує те, що значна частина здобувачів недостатньо знають про інтерактивні технології навчання (рис. 2.11.).

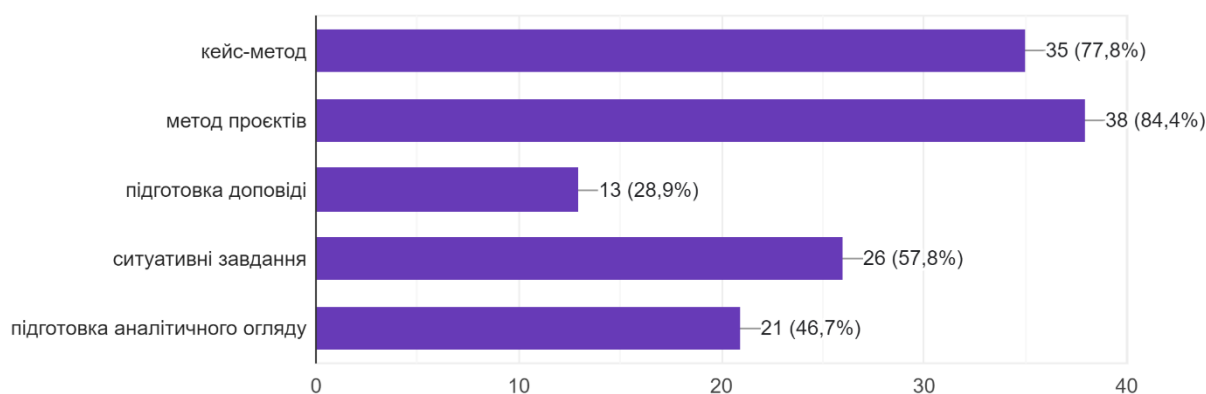

Рис. 2.11. Розподіл відповідей здобувачів щодо методів навчання, які відносяться до інтерактивних технологій

Наступним нашим завданням було з'ясувати, чому сприяє використання інтерактивних технологій навчання в роботі малих груп, методів проєкту, методу дискусії. Більшість здобувачів (44,4 %) відповіли, що використання цих методів сприяє розвитку комунікативних здібностей, 20 % – формуванню вмінь працювати в команді, 13,3 % – умінню організувати свою діяльність, 8,9 % - для вдосконалення організаторських здібностей (рис. 2.12.).

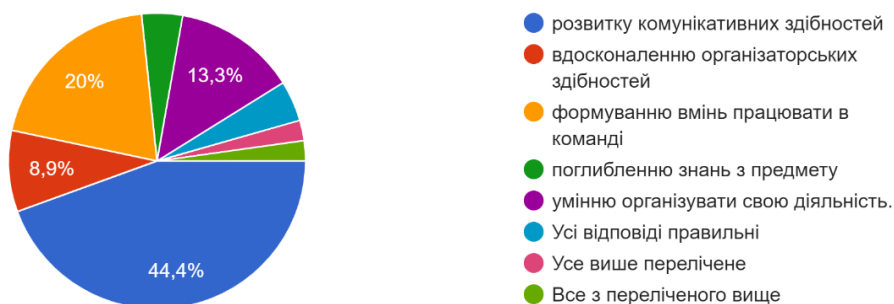

Рис. 2.12. Розподіл відповідей здобувачів щодо сприяння використання інтерактивних технологій

На питання щодо важливості комунікативних умінь та навичок для майбутньої професійної діяльності 71,1 % респондентів відповіли «дуже важливо» та 20 % важливо. Це є досить високим і позитивним показником (рис. 2.13.).

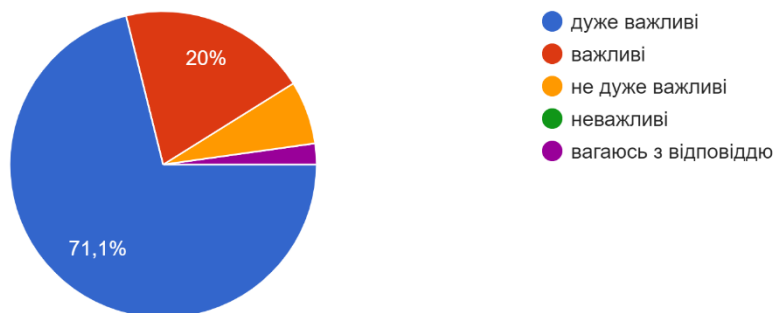

Рис. 2.13. Розподіл відповідей здобувачів щодо важливості комунікативних умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності

Ми запропонували здобувачам відповісти на запитання щодо періодичності використання викладачами інтерактивних технологій під час навчання (рис. 2.14.). 75,6 % респондентів зазначили, що «періодично, в залежності від теми»; 11,1 % – на кожному занятті та рідко.

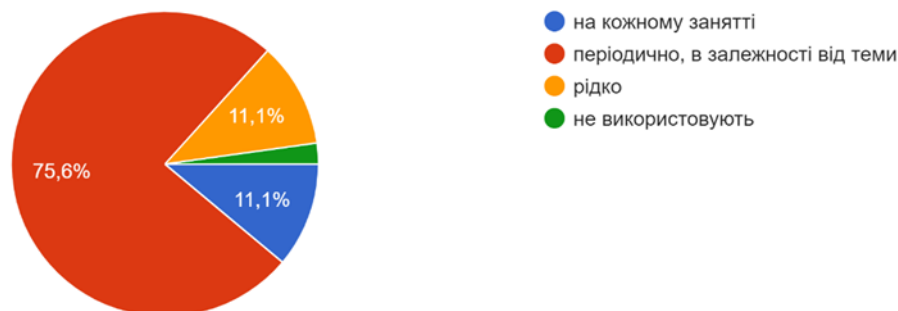

Рис. 2.14. Розподіл відповідей здобувачів щодо періодичності використання викладачами інтерактивних технологій під час навчання

Важливим для нас було з'ясувати, які саме методи вони використовують викладачі за оцінкою студентів (рис. 2.15). Розглянемо отримані результати. Здобувачі назвали наступні методи: «робота в малих групах» – 73,3 %, «метод проєктів» – 71,1 %, «навчально-творчі завдання» – 68,9 %, «метод дискусії» – 48,9 %, і «методи стимулювання творчої активності здобувачів» – 46,7 %, метод «Мозковий штурм» – 44,4%, «ситуативні завдання» – 42,2 %», «рольова

гра» – 31,1 %, метод «Прес» – 26,7%, «кейс-метод» – 28,6 %, «навчальний тренінг» – 20 % (рис. 2.15).

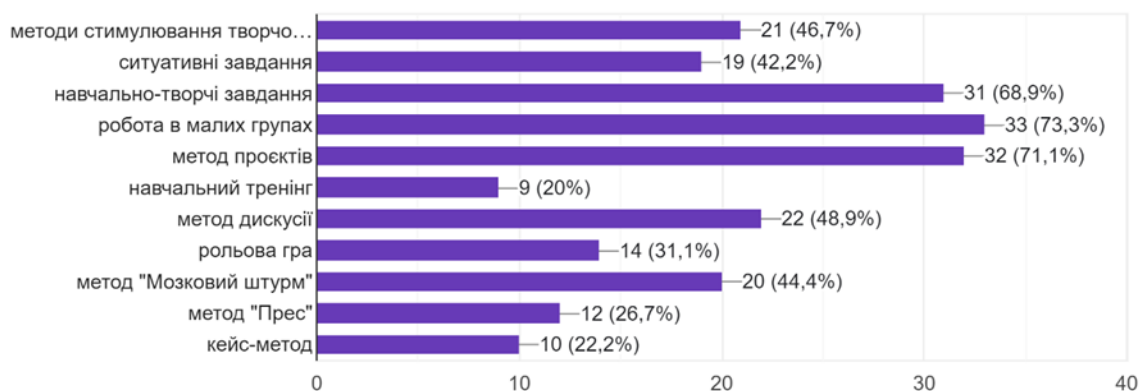

Рис. 2.15. Розподіл відповідей здобувачів щодо методів навчання

На думку здобувачів, ефективності використання інтерактивних технологій сприяють наступні чинники: «поставлені цілі педагогом» 68,9 % «гнучка структура заняття» – 60 %, «орієнтація на професійний розвиток» і «контроль за засвоєнням змісту» 53,3 %, «професіоналізм педагога» – 46,7 %, «створення проблемних ситуацій» – 37,8 % та «відбір змісту» 31,1 % (рис. 2.16).

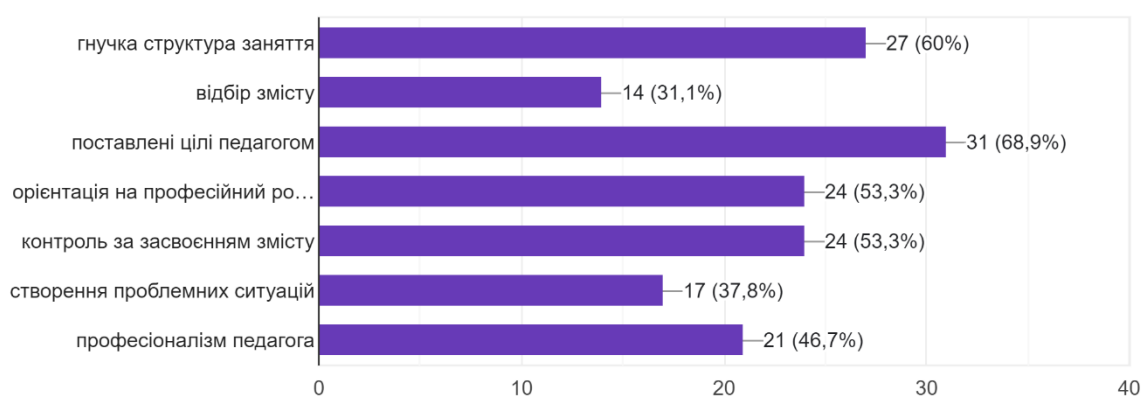

Рис. 2.16. Розподіл відповідей здобувачів що сприяє ефективності використання інтерактивної методики навчання

Ми запропонували здобувачам оцінити, як впливає використання інтерактивних технологій навчання на розвиток майбутніх професійних

якостей. 75,6 % респондентів відповіли, що «впливає позитивно», 15,6 % «сприяє формуванню особистості» та 4,4 % «навчає спілкуванню» (рис. 2.17.).

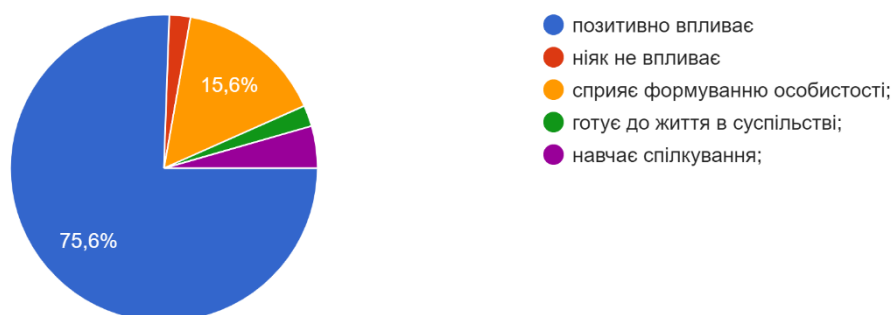

Рис. 2.17. Розподіл відповідей здобувачів щодо впливу інтерактивних технологій навчання на розвиток майбутніх професійних якостей

Якщо порівняти та узагальнити отримані результати, то можна зробити висновок про те, що викладачі, які викладають на освітніх програмах педагогічного профілю найкраще володіють методом проєктів, та вважають цей метод інтерактивним. Одночасно він може розглядатися як окрема освітня технологія. За оцінками як викладачів, так і студентів використання інтерактивних технологій сприяє розвитку комунікативної компетентності здобувачів. Більшість викладачів виділили, що впровадження інтерактивного навчання при підготовці майбутніх педагогів є дуже важливим.

Нами було з'ясовано, що у закладах педагогічної освіти використовуються такі методи та інтерактивні технології як метод проєктів, творчі ситуації, методи стимулювання творчої активності здобувачів та Метод дискусії. Також в освітньому процесі задіяні такі цифрові технології як Wordwall, Quizlet, Padlet та ін., які одночасно поєднують формат інтерактивних та цифрових технологій.

Таким чином ми з'ясували, що як викладачі, так і здобувачі педагогічної освіти усвідомлюють важливість використання інтерактивних технологій, розуміють їх важливість як інструментів розвитку комунікативної компетентності. Викладачі освітніх програм педагогічного профілю досить

обізнані як у інтерактивних, так і у цифрових інтерактивних технологіях навчання. Здобувачі, позитивно ставлячись до використання цих технологій, разом з тим не підтвердили знання та розуміння їх сутності.

Висновки до розділу 2

У другому розділі відповідно до завдань кваліфікаційної роботи нами була описана організація і методика емпіричного дослідження використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів та проаналізовані отримані результати.

У результаті емпіричного дослідження ми з'ясували, що значна частина респондентів – здобувачів педагогічних спеціальностей мають низький рівень розвитку комунікативних та організаторських здібностей. За результати тестування, педагогічного спостереження та експертної оцінки комунікативна компетентність майбутніх педагогів потребує цілеспрямованого розвитку.

Більшість здобувачів педагогічної освіти ознайомлені з поняттям «інтерактивні технології» та вважають, що застосування їх в освітньому процесі є невід'ємною складовою розвитку комунікативних компетентностей для майбутніх педагогів. Респонденти розуміють, що використання інтерактивних технологій в освітньому процесі сприяє розвитку комунікативних здібностей.

Співставлення позицій та оцінок учасників освітнього процесу показало, що як викладачі, так і здобувачі педагогічної освіти усвідомлюють важливість використання інтерактивних технологій як інструментів розвитку комунікативної компетентності.

Викладачі освітніх програм педагогічного профілю досить обізнані як у інтерактивних, так і у цифрових інтерактивних технологіях навчання. Більшість викладачів використовують метод проєктів, розглядаючи його одночасно у якості інтерактивної технології. Здобувачі, позитивно ставлячись

до використання цих технологій, разом з тим не підтвердили знання та розуміння їх сутності.

На своїх заняттях більшість викладачів використовують такі методи навчання у якості складових інтерактивних технологій як метод проєктів, творчі ситуації, метод мозкового штурму та метод дискусії. Цим технологіям надається перевага в залежності від теми заняття. Метою використання інтерактивних технологій у освітньому процесі викладачі вважають розвиток комунікативної компетентності, формування позитивної мотивації навчання та формування професійної спрямованості здобувачів.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

3.1. Загальні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів

З урахуванням теоретичних основ використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативних компетентностей майбутніх педагогів, розглянутих нами у 1 розділі, результатів емпіричного дослідження, викладених у 2 розділі, з урахуванням завдань кваліфікаційної роботи розглянемо загальні рекомендації, які можуть бути використані при реалізації освітньо-професійних програм педагогічного спрямування.

- вибір відповідних технологій. Існує широкий спектр інтерактивних технологій, які можна використовувати для розвитку комунікативної компетентності. При виборі технологій необхідно враховувати конкретні цілі навчання та особливості студентської аудиторії;

- підготовка здобувачів. Перед використанням інтерактивних технологій важливо підготувати здобувачів до роботи з ними. Це можна зробити, пояснивши їм мету та завдання, які необхідно виконати, та надавши їм необхідні інструкції;

- організаційна робота. Інтерактивні технології вимагають ретельної організації роботи. Викладач повинен продумати структуру заняття, розподілити ролі між студентами та забезпечити ефективну взаємодію між ними;

- оцінювання результатів. Для того, щоб оцінити ефективність використання інтерактивних технологій, необхідно проводити систематичний

моніторинг результатів навчання. Це можна зробити за допомогою різних методів, таких як самооцінка, взаємооцінка, оцінювання викладачем.

При розробці методичних рекомендацій щодо використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативних компетентностей здобувачів педагогічної освіти ми використали концептуальний підхід Н. Волкової. У її роботах знаходимо методологічне та методичне забезпечення процесу впровадження інтерактивних технологій навчання в діяльність закладів вищої освіти та систему післядипломної освіти.

Науковиця пропонує розглядати інтерактивні технології навчання як засоби формування особистості конкурентноспроможного фахівця. Оскільки сутність інтерактивних технологій полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу, необхідно продумати цільовий компонент.

До особливостей використання інтерактивних технологій віднесемо наступне:

- Підвищення мотивації навчання. Ця особливість інтерактивних технологій полягає в тому, що вони сприяють підвищенню пізнавальної активності здобувачів, їх зацікавленості до навчального процесу, через самостійний пошук інформації, розв'язання проблем, обмін думками з іншими здобувачами освіти.

- Розвиток критичного мислення. Інтерактивні технології допомагають здобувачам розвивати критичне мислення, аналізувати інформацію, робити висновки. Це відбувається в процесі, де здобувачі стикаються з проблемними ситуаціями, які вимагають самостійного вирішення проблем.

- Формування навичок співпраці. Інтерактивні технології сприяють формуванню навичок співпраці у здобувачів, де передбачена групова робота, де здобувачам необхідно об'єднатись у групи для спільного виконання завдання.

Використання інтерактивних технологій офлайн у закладах вищої освіти має ряд переваг. По-перше, такі технології дозволяють викладачам ефективно зацікавити здобувачів до навчання та мотивувати їх до активної пізнавальної діяльності. По-друге, інтерактивні технології сприяють підвищенню ефективності навчання, оскільки вони дозволяють здобувачам засвоювати знання в більш глибокий і міцний спосіб. По-третє, такі технології сприяють розвитку особистості здобувача, оскільки вони допомагають їм розвивати критичне мислення, комунікативні навички та інші важливі якості.

Однак, використання інтерактивних технологій офлайн у вищій школі має також і ряд обмежень. По-перше, такі технології можуть бути досить витратними, оскільки вимагають спеціального обладнання та підготовки викладачів. По-друге, інтерактивні технології можуть бути не завжди доречними для певних дисциплін або тем. По-третє, використання інтерактивних технологій може бути складним для деяких викладачів, які не мають досвіду роботи з такими технологіями.

Для того, щоб успішно використовувати інтерактивні технології у закладах вищої освіти, викладачам необхідно враховувати такі фактори:

- цілі і завдання навчання. Інтерактивні технології повинні використовуватися для досягнення конкретних навчальних цілей і завдань;
- викладач повинен враховувати вік, рівень підготовки та інтереси студентів при виборі інтерактивних технологій;
- викладач повинен переконатися, що необхідне обладнання доступне в аудиторії, де буде проводитися заняття;
- викладач повинен пройти підготовку з використання інтерактивних технологій, щоб ефективно їх застосовувати на заняттях;
- викладач повинен на лекції використовувати не більше трьох інтерактивних вправ;
- мотивувати здобувачів до вивчення теми шляхом добору цікавих для них ситуацій;

- передбачати різноманітні методи, для звернення уваги здобувачів, нормалізації роботи в аудиторний час.

Важливим чинником, який необхідно врахувати при плануванні використання інтерактивної технології, є формат навчання, а саме: офлайн, онлайн, змішане навчання чи дистанційне.

Приклади використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів:

- Технологія «Мозкова атака». Ця технологія передбачає колективне обговорення певної проблеми. Вона сприяє розвитку вміння слухати та розуміти інших людей, висловлювати свої думки та почуття ясно, чітко та зрозуміло, будувати ефективні взаємини з іншими людьми.

- Технологія «Робота в малих групах». Ця технологія передбачає роботу майбутніх педагогів у невеликих групах над вирішенням певного завдання. Вона сприяє розвитку вміння працювати в команді, спілкуватися з різними людьми, шукати компроміси.

- Технологія «Проектна діяльність». Ця технологія передбачає розробку та реалізацію проектів з певної теми. Вона сприяє розвитку вміння самостійно збирати та аналізувати інформацію, презентувати свої результати, співпрацювати з іншими людьми.

Далі розглянемо більш детально основні інтерактивні технології, які можна використовувати офлайн у закладах вищої освіти.

У методиці вищої школи сьогодні широко застосовується використання інтерактивної технології - «мозковий штурм». «Мозковий штурм» - це інтерактивна технологія, що передбачає навчання через колективне обговорення та генерування великої кількості ідей для вирішення проблеми. Його мета полягає у спільному винайденні якомога більшої кількості ідей за окремий період часу.

Технологія мозкового штурму має ряд переваг, а саме:

- збільшує активність здобувачів, залучає їх до активного обговорення та генерування ідей, що сприяє підвищенню їхньої пізнавальної активності та мотивації до навчання;
- допомагає здобувачам краще зрозуміти матеріал, оскільки вони повинні застосувати його для вирішення проблемної ситуації;
- сприяє розвитку творчого мислення та креативності;
- сприяє розвитку критичного мислення, оскільки здобувачі повинні оцінювати ідеї та відбирати найкращі з них.

Сформулюємо переваги використання технології мозкового штурму у педагогічній освіті. Ця технологія забезпечує формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, розвиває навички соціальної та педагогічної взаємодії, формує професійну компетентність, яка полягає в умінні презентувати думку, аргументувати позицію, відповідати на запитання опонентів та робити висновки.

Доцільною для використання у підготовці майбутніх педагогів залишається технологія «Case-study». Технологія або метод кейсів – це інтерактивний метод навчання, який передбачає розгляд здобувачами реальних або вигаданих проблемних ситуацій. Здобувачі повинні проаналізувати проблему, зібрати інформацію, обговорити її з однокурсниками та викладачем, і запропонувати рішення.

Завданнями технології «Case-study», яка може розглядатися як окрема та як одна із інтерактивних, є стимулювання активності здобувачів до освітнього процесу, залучення їх до активного обговорення та вирішення проблем, що сприяє підвищенню їхньої пізнавальної активності та мотивації до навчання.

По-друге, використання цієї технології покращує розуміння матеріалу, допомагає краще зрозуміти інформацію, оскільки здобувачі повинні застосувати метод для вирішення реальної проблеми.

По-третє, використання технології «Case-study» сприяє розвитку критичного мислення та навичок вирішення проблем, оскільки студенти повинні аналізувати інформацію, формулювати гіпотези та приймати рішення.

Метод кейсів може застосовуватися на всіх етапах навчання: на лекціях, практичних та семінарських заняттях.

Особливе місце серед інтерактивних технологій займають рольові ігри. Як навчальна та дидактична гра, вона поєднує в собі риси ігрової та навчальної діяльності. Рольова гра ґрунтується на вирішенні проблеми, забезпечує оптимальну активізацію комунікативної діяльності здобувачів на занятті. Необхідність знайти рішення поставленої проблеми обумовлює природність спілкування, оскільки будь-яка комунікація спричинюється потребою в ній. Постановка проблеми та необхідність її вирішення служить також розвитку критичного мислення здобувачів. Крім того, необхідність ретельного продумування ситуації, пошуку єдино правильного з точки зору учасника гри виходу, розвиває логічне мислення, уміння аргументовано висловлюватися, переконувати співрозмовників, ураховуючи при цьому їх аргументи і факти.

Інтерактивні технології навчання (Case-study, мозковий штурм, ділові ігри, рольові ігри, інтерактивні ігри, метод проектної діяльності, квести) сприяють ефективному формуванню пізнавальної діяльності, творчого мислення, формують комунікативну компетентність у майбутніх педагогів.

Розглянемо особливості використання інтерактивних технологій в онлайн режимі. Онлайн навчання – це форма навчання, яке відбувається за допомогою інтернету. Це навчання має безліч можливостей:

- здобувачі навчаються у будь який час та у будь якому місці;
- має більше переваг ніж традиційне;
- не вимагає конкретного графіку;
- більш доступне для людей з обмеженими можливостями;

У закладі вищої освіти така форма навчання для здобувачів педагогічної освіти є гнучкою, дозволяє поєднувати як роботу так і навчання з роботою, формальну освіту з неформальною та інше.

В Україні з початком пандемії така форма навчання стала актуальною і все більше набирає обертів. Адже сьогодні все більш затребуваними стають цифрові технології. З початком війни більшість людей змінили місце

проживання й вимушені працювати віддалено. Але щоб це навчання стало якісним, закладу потрібно пройти чимало перешкод, натомість здобувачі повинні також бути мотивованими до нього.

Розглянемо особливості використання інтерактивних технологій, спрямованих на розвиток комунікативної компетентності майбутніх педагогів з урахуванням формату онлайн навчання.

Використання таких інтерактивних технологій як чати, онлайн-форуми, вебінари сприяє розвитку у здобувачів критичного мислення, навичок публічного виступу, вирішенню конфліктів.

Також широкого використання в навчальному процесі набула технологія проєктної діяльності вебквест.

Вебквест у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернет [19].

Технологія Webquest відрізняється від інших технологій проєктування тим, що:

- попередньо визначаються ресурси, які містять інформацію, необхідну для вирішення проблеми;
- вебквест визначає процедуру, якої здобувач повинен дотримуватися, щоб отримати бажаний результат;
- необхідною складовою цієї технології є перелік знань, умінь і навичок, які здобувачі отримують за допомогою онлайн-завдань.
- чітко визначені критерії оцінювання виконаних завдань, що дає змогу відстежувати якість набутих знань.

У порівнянні з онлайн-завданнями, такими як Hotlist, Multimedia Scrapbook, Treasure / Scavenger Hunt і Subject Sampler, вебквест є найскладнішим як для здобувачів, так і для викладачів. Метою вебквесту є розвиток аналітичних та творчих здібностей здобувачів; викладач, який готує онлайн-завдання, повинен мати високий рівень предметних, методичних та комунікаційних здібностей для компетентного ставлення вправ та завдань.

Тематика онлайн-завдань може бути найрізноманітнішою, складність проблемних завдань може бути різною.

Залежно від матеріалу дослідження результати онлайн-опитування можуть бути представлені у вигляді усної презентації, комп'ютерної презентації, есе, веб-сайту тощо.

Отже, технологія Веб-квест сприяє формуванню компетенцій, встановлення рівня їх сформованості, формування в студентів компетентності в розв'язанні висунутих проблем, а також способів діяльності.

Для сприяння розвитку командної роботи, спільної праці над документацією, презентаціями здобувачі можуть використовувати хмарні сервіси, генерацію повідомлень.

Серед закладів вищої освіти дуже поширені онлайн-інструменти для створення тестів та інтерактивних завдань. Ці онлайн-інструменти дозволяють створювати завдання та тести, які вимагають від здобувачів активного мислення. Це сприяє розвитку навичок критичного мислення, творчості та прийняття рішень.

Використання інтерактивної дошки у процесі підготовки та проведення занять теж є однією із сучасних цифрових освітніх технологій. Вони можуть використовуватися для створення спільного творчого простору, для обговорення проблем, для презентації власних ідей. Наприклад, здобувачі можуть використовувати інтерактивну дошку для того, щоб разом створювати проєкт, обговорювати прочитаний матеріал, презентувати власні дослідження.

Для ефективного застосування інтерактивних технологій на заняттях, а особливо для того щоб охопити необхідний обсяг матеріалу та достатньо глибоко розкрити його завдання та мету, викладач повинен чітко спланувати свою роботу:

- поставити конкретні цілі, які прагнуть досягти за допомогою інтерактивних технологій;
- обирати ті інтерактивні вправи, які б дали розвиток у засвоєнні теми;

- під час завдань довати час здобувачам на обдумання теми;
- на одному занятті не використовувати більше, ніж три вправи;
- підбирати ті інтерактивні технології, які найкраще відповідають темі та потребі аудиторії;
- навчити студентів користуватись інтерактивними інструментами для виконання ними самостійних робіт;
- створити умови для активної взаємодії та співпраці здобувачів. На заняттях використовувати форуми, онлайн-групи, колективні проекти та для стимулювання обміну ідеями та дискусій.

3.2. Розвиток комунікативної компетентності майбутніх педагогів в процесі вивчення спецкурсу «Використання інтерактивних технологій у закладах освіти»

Враховуючи завдання нашого магістерського дослідження, теоретичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів, результати емпіричного вивчення, ми здійснили спробу конкретизувати загальні рекомендації, викладені у параграфі 3.1, на прикладі спецкурсу означеної тематики. Оновлення змісту педагогічної освіти має специфічні особливості, які полягають у тому, що формування професійних компетентностей майбутніх педагогів передбачає не тільки засвоєння матеріалу, але і здобуття відповідних професійних умінь та розвиток особистісних якостей.

З метою оновлення освітніх компонентів освітньо-професійних програм педагогічного спрямування та з урахуванням вимоги щодо забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти, зокрема, вибірковості, нами було розроблено модельну програму спецкурсу за темою «Використання інтерактивних технологій у закладах освіти», яка розміщена у додатку Е.

Спецкурс розрахований на 3 кредити ЄКТС, тобто 90 годин. Пропонується наступний розподіл годин: 10 год. – лекції, 20 год. – практичні заняття, 60 год. відведено на самостійну роботу.

При визначені мети спецкурсу ми орієнтувалися на загальні вимоги щодо розробки освітніх компонентів, зміст освітньо-професійної програми педагогічного спрямування, яка розроблена з урахуванням вимог стандарту вищої освіти.

У нашому спецкурсі були висвітлені такі завдання:

- ознайомити з основними поняттями та термінами інтерактивних технологій;
- розкрити теоретичні основи інтерактивних технологій;
- розвивати комунікативну компетентність майбутніх педагогів за допомогою використання на заняттях інтерактивних та цифрових технологій;
- сформулювати розуміння принципів та особливостей інтерактивних технологій;
- оволодіти методикою застосування інтерактивних технологій у різних навчальних дисциплінах.

При розробці програми спецкурсу «Використання інтерактивних технологій у закладах освіти» ми орієнтувалися на зміст та структуру освітньо-професійних програм. Нашу програму можна розглядати як модельну програму. При розробці навчальної програми враховуються інтегральна компетентність, загальні та спеціальні (фахові) компетентності, програмні результати навчання, сформульовані в освітньо-професійній програмі. На основі навчальної програми викладач розробляє робочу програму навчальної дисципліни та силабус.

У результаті вивчення спецкурсу здобувачі повинні знати зміст та структуру поняття «інтерактивних технологій», вміти застосовувати їх на практиці; розуміти сутність інтерактивних технологій, знати їх переваги та недоліки; вміти оцінювати ефективність використання інтерактивних

технологій в освітньому процесі; знати основні методи та засоби інтерактивних технологій.

Програма спецкурсу складається з двох змістових модулів: Змістовий модуль 1. Теоретичні основи інтерактивних технологій та Змістовий модуль 2. Практичні аспекти інтерактивних технологій навчання.

Змістовий модуль 1 «Теоретичні основи інтерактивних технологій» складається з двох тем. При розгляді першої теми треба звернути увагу на історію впровадження інтерактивних технологій в освітньому процесі. Знати й вміти розрізнати поняття «інтерактивні технології», бо, як показало наше дослідження, більшість здобувачів не знають терміну «інтерактивні технології». Передбачено розкриття умов реалізації інтерактивних технологій. Важливими є питання особливостей використання інтерактивних технологій у закладах загальної середньої освіти та особливостей використання інтерактивних технологій у закладах вищої освіти.

При висвітленні теми 2 «Класифікація інтерактивних технологій» ми звернули увагу на підходи до класифікації інтерактивних технологій. Важливим є розгляд технологій прямого застосування. З урахуванням сучасних умов здійснення освітнього процесу доцільно поглибити знання здобувачів щодо використання інтерактивних технологій в умовах дистанційного та змішаного навчання.

Змістовий модуль 2 присвячений вивченню практичних аспектів використання інтерактивних технологій. Важливим при вивченні цього модулю є формування професійних умінь використання інтерактивних технологій як складової компетентності.

Темою 3 змістового модуля 2 є «Методика застосування інтерактивних цифрових технологій». Ця тема передбачає опанування методикою проведення інтерактивного заняття з використанням цифрових технологій. Більшість здобувачів педагогічної освіти не розрізняють значення поняття «цифрові інтерактивні технології», тому було доцільно звернути увагу на використання цифрових плакатів. Вважаємо за доцільне розглянути різницю

між презентацією та інтерактивною мультимедійною презентацією. Для майбутніх педагогів важливим є вивчення практичних аспектів підготовки та використання інтерактивних навчальних матеріалів.

При висвітленні теми 4 «Технології колективно-групового навчання» пропонуємо розкрити значення технологій колективно-групового навчання. Враховуючи, що здобувачами педагогічної освіти можуть бути майбутні вчителі початкових класів або загальної середньої освіти, корисним є вивчення відповідних технологій та методів як їх складових. Метод «Мікрофон» дозволяє за обмежений час вислухати якомога більше ідей у здобувачів, «Мозковий штурм» - це ефективна інтерактивна технологія колективного обговорення, що полягає у генерації якомога більшої кількості ідей щодо теми за обмежений час. Ця тема передбачає ознайомлення з теоретичними основами технологій колективно-групового навчання та їх відпрацювання на практиці; вивчення їхніх особливостей та переваг. Викладач має допомогти здобувачу навчитися використовувати різні технології колективно-групового навчання в майбутній практичній діяльності.

При вивченні теми 5: «Педагогічні умови реалізації інтерактивних технологій» необхідно звернути увагу на ясність цілей та завдань навчання. Перед використанням інтерактивних технологій у навчальному процесі необхідно чітко визначити, які цілі та завдання навчання вони повинні допомогти досягти. Це дозволить вибрати найбільш адекватні технології та методи їх використання. Необхідно звернути увагу здобувачів педагогічної освіти на важливість підготовки педагога до інтерактивних занять. Педагоги повинні мати достатні знання та навички для використання інтерактивних та цифрових технологій у навчальному процесі. Передбачено розгляд питання про роль педагога в реалізації інтерактивних та технологій. Розглядається питання взаємоповаги між викладачем та здобувачем як основи педагогіки партнерства.

З урахуванням умов змішаного та дистанційного навчання доцільно розглянути особливості використання інтерактивних технологій офлайн та

онлайн. Педагогічні умови використання інтерактивних технологій у закладах середньої освіти та особливості використання інтерактивних технологій у закладах вищої освіти.

Технології та методи проведення занять мають відповідати завданням спецкурсу.

Ми розробили завдання до заліку нашого спецкурсу. Враховуючи мету спецкурсу, вважаємо доцільним проведення заліку у формі виконання завдань, які дозволяють визначити і оцінити рівні сформованості умінь застосування інтерактивних технологій та комунікативної компетентності.

Завдання до заліку

1. Інтерактивні технології навчання: поняття, принципи, ознаки.

Коротко визначити основні переваги та недоліки використання інтерактивних технологій у навчанні.

2. Створення інтерактивної презентації

Створити презентацію до 10 слайдів з використанням інтерактивних елементів (наприклад, слайди з вбудованими відео, посиланнями тощо) на тему «Класифікація інтерактивних технологій».

3. Розв'язання кейсу

Створити кейс-сценарій, де потрібно використати конкретні інтерактивні технології для вирішення педагогічної або навчальної проблеми.

4. Проект з інтерактивними та цифровими технологіями

Створити детальний опис педагогічного проекту, в якому здобувачі використовують інтерактивні та цифрові технології для досягнення конкретних навчальних цілей.

5. Аналіз інтерактивного уроку

Переглянути запис інтерактивного уроку та написати аналіз його ефективності, зазначивши сильні та слабкі сторони.

6. Дебати про роль інтерактивних технологій

Провести групові дебати, де обговорити роль інтерактивних технологій в сучасному освітньому процесі та надати аргументи як за, так і проти.

7. Доповідь

Дослідити останні наукові статті про вплив інтерактивних технологій на якість освіти та підготувати коротку доповідь.

8. Ситуації.

Розробити 2 ситуації щодо використання інтерактивних технологій та запропонувати мікрогрупам для вирішення.

Наприклад:

Ситуація 1: Викладач хоче впровадити віртуальні екскурсії на своїх заняттях. Які перешкоди, задачі та проблеми він може зустріти та як знайти рішення щодо їх вирішення?

Ситуація 2: У навчальному закладі вирішили впровадити інтерактивні дошки. Яким чином це може покращити процес навчання, і які можливі труднощі можуть виникнути та чому?

9. Засідання круглого столу

Організувати засідання круглого столу, де здобувачі можуть поділитися своїм досвідом використання інтерактивних технологій. Обговорити можливі шляхи їх поліпшення в навчальному процесі.

10. Аналіз випадкового сценарію

Вибрати свій довільний сценарій, який пов'язаний із використанням інтерактивних технологій в аудиторії. Проаналізувати ситуацію та навести переваги і недоліки використання конкретних технологій в даному випадку.

Цей комплекс завдань дозволить оцінити не тільки теоретичні та практичні аспекти знань здобувачів педагогічної освіти щодо інтерактивних технологій в освітньому процесі, але і діагностувати їх комунікативну компетентність. Для визначення динаміки бажано запровадити вхідне і вихідне діагностування як умінь використання інтерактивних технологій, так і комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Висновки до розділу 3

У відповідності до завдань дослідження ми запропонували методичні рекомендації щодо використання інтерактивних технологій з метою розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Для того, щоб ефективно використовувати інтерактивні технології з метою розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів, необхідно дотримуватися таких методичних рекомендацій:

- Підбирати інтерактивні технології відповідно до поставлених цілей. Для розвитку різних компонентів комунікативної компетентності необхідно використовувати різні інтерактивні технології.

- Організовувати навчальний процес таким чином, щоб створювалися можливості для активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Для цього необхідно використовувати різноманітні форми і методи роботи в малих групах, проєктної діяльності, рольових ігор тощо.

- Створювати атмосферу довіри та поваги в освітньому середовищі. Це сприятиме розвитку впевненості в собі та комунікативної відкритості у майбутніх педагогів.

Ми розробили програму спецкурсу за темою: «Використання інтерактивних технологій у закладах освіти» з урахуванням розглянутих у теоретичному розділі ознак і принципів інтерактивного навчання. Ми розглянули завдання спецкурсу, зміст модулів та окремих тем, технології та методи проведення занять. Ми розробили завдання для проведення підсумкового контроль результатів навчання у формі інтерактивного заліку.

Саме інтерактивні технології навчання, на наш погляд, дають змогу майбутнім педагогам активно оволодіти компетентностями та набути досвіду комунікативної діяльності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Під час написання кваліфікаційної роботи було надано загальну характеристику використання інтерактивних технологій з метою розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів. На основі теоретичного аналізу можемо стверджувати те, що впровадження інтерактивних технологій повинно широко застосовуватись у сучасному освітньому процесі. Завдяки цим технологіям майбутні педагоги формують свій світогляд у напрямку педагогіки партнерства, розвивають навички спілкування та вирішення конфліктних ситуацій, розвивають комунікативну компетентність.

1. Інтерактивні технології – це технології навчання, які передбачають активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу. Вони дозволяють створювати комфортне навчальне середовище, заохочують до творчості та співпраці, сприяють розвитку комунікативних навичок.

2. Комунікативна компетентність – це здатність педагога ефективно спілкуватися з іншими учасниками освітнього процесу в різних ситуаціях. Вона включає в себе такі компоненти:

Мотиваційно-ціннісний компонент – це інтерес до спілкування, розуміння важливості комунікації, готовність до спілкування з учасниками освітнього процесу.

Когнітивна складова – це знання про правила спілкування, особливості різних видів спілкування, способи ефективного спілкування.

Операційний компонент – це вміння слухати, говорити, спілкуватися в малих групах, вести переговори, презентувати себе.

3. Використання інтерактивних технологій у процесі підготовки майбутніх педагогів для розвитку комунікативної компетентності має такі переваги:

- Створює сприятливі умови для розвитку комунікативних навичок. Інтерактивні технології передбачають активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, що сприяє розвитку таких комунікативних навичок, як:

уміння слухати та розуміти інших людей; уміння висловлювати свої думки та почуття ясно, чітко та зрозуміло; уміння будувати ефективні взаємини з іншими людьми.

- Забезпечує формування ціннісних орієнтирів у сфері спілкування. Інтерактивні технології дозволяють формувати у майбутніх педагогів такі ціннісні орієнтири, як: важливість спілкування для особистісного розвитку та професійного зростання; увагу до інших людей, їхніх думок та почуттів; готовність до конструктивного спілкування.

- Сприяє розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів. Інтерактивні технології дозволяють майбутнім педагогам проявити свою творчість у процесі спілкування, що сприяє розвитку таких творчих здібностей, як: уміння знаходити нестандартні рішення; уміння генерувати нові ідеї; уміння співпрацювати з іншими людьми у творчому процесі.

4. У результаті емпіричного дослідження ми з'сували, що значна частина респондентів – здобувачів педагогічних спеціальностей мають низький рівень розвитку комунікативних та організаторських здібностей. За результатами тестування, педагогічного спостереження та експертної оцінки комунікативна компетентність майбутніх педагогів потребує цілеспрямованого розвитку

Співставлення позицій та оцінок учасників освітнього процесу показало, що як викладачі, так і здобувачі педагогічної освіти усвідомлюють важливість використання інтерактивних технологій як інструментів розвитку комунікативної компетентності.

Викладачі освітніх програм педагогічного профілю досить обізнані як у інтерактивних, так і у цифрових інтерактивних технологіях навчання. Більшість викладачів використовують метод проєктів, розглядаючи його одночасно у якості інтерактивної технології. Здобувачі, позитивно ставлячись до використання цих технологій, разом з тим не підтвердили знання та розуміння їх сутності.

5. Для того, щоб ефективно використовувати інтерактивні технології з метою розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів,

необхідно дотримуватися таких методичних рекомендацій:

- Підбирати інтерактивні технології відповідно до поставлених цілей. Для розвитку різних компонентів комунікативної компетентності необхідно використовувати різні інтерактивні технології.

- Організовувати освітній процес таким чином, щоб створювалися можливості для активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Для цього необхідно використовувати різноманітні форми і методи роботи в малих групах, проєктної діяльності, рольових ігор тощо.

- Створювати атмосферу довіри та поваги в освітньому середовищі.

6. Ми розробили програму спецкурсу за темою «Використання інтерактивних технологій у закладах освіти». Ця навчальна дисципліна спрямована на формування як теоретичних знань, так і практичних умінь щодо використання інтерактивних технологій майбутніми педагогами. Апробування елементів спецкурсу в межах асистентської практики в закладі педагогічної освіти показало його ефективність щодо формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

Мета і завдання кваліфікаційного дослідження досягнуті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антюшко Д. П., Володавчик В. С., Сєногонова Л. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: монографія. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2022. 189 с.
2. Ашиток Н. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування. *Молодь і ринок*. 2015. №6 (125). С. 10-13.
3. Бабакіна О. О., Молчанюк О. В., Зміси і завдання інтерактивного навчання в системі сучасних освітніх технологій. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Вип. XXXIII. 2013. С. 19-26.
4. Важевський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
5. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
6. Галацин К.О. Умови формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів. *Молодь і ринок: щомісячний науковопедагогічний журнал*. Дрогобич : РВВ “Коло”, 2012. № 7 (90). С. 144-148.
7. Гевко І. В. Використання інтерактивних технологій в освіті. Збірник наукових праць. *Педагогічні науки*. 2018. Вип. 139 С. 53-60.
8. Гуменюк С. В. Формування професійної компетентності майбутніх учителів засобами інтерактивних технологій. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наукових видань. Київ-Вінниця : 2014. Вип. 39. С. 187-190.
9. Гуралюк А. Г. Інформаційна, комунікаційна та комунікативна компетентності у підвищенні кваліфікації керівника навчального закладу. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11gurdeo.pdf> (дата звернення: 12.04.2023)

10. Гуржій А. М. Розроблення та використання мережевих навчально-методичних комплексів для підготовки кваліфікованих робітників. Житомир: Полісся, 2020. 214 с.
11. Дегтярьова Г. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічних дисциплін у системі післядипломної освіти: монографія. Харків : Мачулін, 2016. 584 с.
12. Добровор О. В. Комунікативна компетентність як предмет наукового дослідження. Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 3. С. 56-62.
13. Закон України «Про вищу освіту». Розділ І. Загальні положення. 2014, № 37–38, ст. 2004 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>(дата звернення: 12.04.2023)
14. Закон України «Про освіту». Розділ І. Загальні положення. 2017, № 38-39, ст. 380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.04.2023)
15. Зверєва Н. Л. Структурні компоненти педагогічної комунікативної компетентності вчителя початкових класів. *Педагогіка та Психологія*. 2017. Вип. 58, С. 15-19.
16. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: підручник 3-тє вид., допов. і переробл. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
17. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: глосарій В. А. Кірвас, В. П. Козиренко, О. В. Дьячкова, Нар. укр. акад.; Харків : Вид. НУА, 2023. 208 с.
18. Кадемія М. Ю. Використання інтерактивних технологій навчання. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 125-132.
19. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: Словник-глосарій / М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Т. Є. Рак. Львів : СПОЛОМ, 2011. 136 с.
20. Кобюк Ю.М. Особливості використання інтерактивних технологій навчання при викладанні фахових дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх учителів у ВПНЗ. Сучасні інформаційні технології та інноваційні

методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. видань. Київ-Вінниця : 2014. Вип. 39. С. 263-266.

21. Когут І. В. Інформаційна компетентність як структурний компонент професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога в сучасному освітньому просторі. *Освітологічний дискурс*. 2018. Вип. № 3-4 (22-23) С. 246-258.

22. Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя. Дис. канд. пед. наук: Полтава, 2015. С. 91-122.

23. Колісник-Гуменюк Ю. Сучасні інтерактивні технології навчання. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 5. С. 118-124

24. Комар О. Теорія і практика застосування інноваційних інтерактивних технологій навчання в руслі концепції розвитку педагогічної освіти. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.. 2018. Вип. 1.С. 130-139.

25. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів до застосування інтерактивних технологій у професійній діяльності. Зб. наук. праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки. 2014. Вип. 65. С. 243-247.

26. Корніяка О.М. Вивчення розвитку комунікативної компетентності студентів. Психолінгвістика: Зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди”. Переяслав Хмельницький : ПП “СКД”, 2009. Вип. 3. С. 60-69.

27. Корніяка О. М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. *Актуальні проблеми психології*. 2016. Том V. Вип. 16. С. 82-92.

28. Корніяка О. М. Розвиток комунікативної компетентності особистості в сучасному соціокомунікативному просторі Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г.С. Костюка (19-20 квітня 2010 року). Київ : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. С. 140-145.

29. Коць М. О. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутнього педагога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 1. С. 52-55.
30. Кучерова Г. М., Ягоднікова В. В. Інтерактивні вправи та ігри. Харків : Основа, 2011. 144 с.
31. Литвиненко С. Сучасні технології організації навчального процесу у вищій школі. *Педагогічний дискурс*. 2015. Вип. 19. С. 121-125.
32. Люріна Т. Формування комунікативної культури майбутніх педагогів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. № 2 (2). 2015. С. 50-56
33. Малімон Л.К., Гончарук С.В. Основи педмайстерності : глосарій. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 28 с.
34. Михалюк А. Використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта : Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. С. 76-79.
35. Мостіпака Т.П. Інтерактивні технології у викладанні природничих дисциплін Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: збірник наукових праць Житомир : Вид. ЖДУ ім. І. Франка. 2014. С. 143-148.
36. Національний освітній глосарій : вища освіта 2-е вид., перероб. і доп. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 100 с.
37. Новий тлумачний словник української мови У 4-х т. Т. 2. КИЇВ, Аконіт, 1998.
38. Петриченко Л.О. Система позааудиторної роботи, спрямованої на підготовку майбутнього вчителя до творчої професійної діяльності. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць; за заг. ред. В.І. Сипченка / Слов'ян. держ. пед. ун-т. Слов'янськ, 2010. Вип. LI С. 33-40.*
39. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Бібліотека освітньої політики; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.*
40. Пометун О.І. Запровадження компетентнісного підходу – перспективний

напряму розвитку сучасної освіти. URL: <http://visnyk.iatp.org.ua>. (дата звернення: 25.07.2023)

41. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ : А. П. Н., 2002. 136 с.

42. Пометун О. І. Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : Наук.-метод. посібн. За ред. О.І. Пометун. Київ : Вид. А.С.К., 2004. 192 с.

43. Постанова. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.08.2023)

44. Професійна підготовка сучасного учителя: проблеми і орієнтири. URL: <https://vnu.edu.ua/uk/articles/profesiyna-pidgotovka-suchasnogo-uchitelya-problemi-i-orientiri> (дата звернення: 01.08.2023)

45. Психологічний словник. В.В. Синявський, О.П. Сергеєнкова; ред. Н.А. Побірченко. Київ : Науковий світ. 2007. 274 с.

46. Роганова М. Інтерактивні технології освітньо-виховного процесу у ВНЗ. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2013. Вип. 61. С. 55-63.

47. Сгадова В. В. Комунікативна культура викладача як умова гуманізації педагогічної взаємодії у навчальному процесі. *Психолого-педагогічні науки*. 2015. № 3. С. 65-69.

48. Сердюк Т. В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації : автореф. Кривий Ріг, 2010. 20 с.

49. Сидоренко В. В. Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садком. Київ : РА «Освіта України». 2016. №7-8(48). С. 22-29.

50. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с

51. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. *Методологія науково-педагогічних досліджень*. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.
52. Скворцова С. О. *Професійно-комунікативна компетентність учителя початкових класів: монографія*: Одеса : 2013. 290 с
53. Скрипник М.І. *Інтерактивне навчання: основні поняття. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання*. Київ. 2005. С. 30-44.
54. Староста В. *Методи інтерактивного навчання: сутність, класифікація*. Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. *Педагогічні науки*. 2018. № 2 (61). С. 256-262.
55. Староста В. *Технології інтерактивного навчання: сутність, класифікація*. Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. *Педагогічні науки*. 2019. №1. С. 232-237.
56. Стерник В., Бурачик О. *Порівняльна характеристика традиційних та інтерактивних методів навчання*. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 2 (94). С. 51-53.
57. Стеценко Н. М. *Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця*. *Педагогічний альманах*. 2016. Вип. 29. С. 185-191.
58. *Сучасний психолого-педагогічний словник*. авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київська область): Домбровська Я.М., 2016. 473 с.
59. Фіцула М.М. *Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* Київ: Академвидав, 2010. 456 с.
60. Шевенко А. М. *Методичне забезпечення відбору учнівської молоді до вищих навчальних закладів педагогічного профілю*. *Метод. реком.* Київ: 2016. 157 с.
61. Ягоднікова В.В. *Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник*. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 80 с.
62. Hymes D. *On Communicative Competence*. NewYork: Harmondsworth: Penguin, 1972. P. 269-293.

63. Canal M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy. Richards J. and Schmidt R. (eds.) Language and Communication. London: Longman, 1983. P. 2-27
64. Spitzberg B. H., & Cupach W. R. Inter personal communication competence. Beverly Hills, CA : Sage, 1984. 456 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика самооцінювання рівня сформованості умінь щодо застосування інтерактивних технологій навчання

(адаптований варіант анкети С. Сисоєвої)

Респондентам пропонується анонімно відповісти на запитання анкети:

1. «Оцініть, будь-ласка, за п'ятибальною шкалою рівень володіння Вами зазначених методів технологій інтерактивного навчання»:
 - 1 – початковий рівень (елементарне знання теорії; елементарні практичні вміння);
 - 2 – середній рівень (задовільне знання теорії, задовільні практичні вміння);
 - 3 – достатній рівень (добре знання теорії; добрі практичні вміння; переважно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);
 - 4 – високий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння; стабільно ефективна результативність у стандартних ситуаціях);
 - 5 – творчий рівень (досконале знання теорії; досконалі практичні вміння; стабільно ефективна результативність у стандартних та нестандартних ситуаціях; вміння поділитись набутим педагогічним досвідом).

№	МЕТОДИ	Рівень				
		1	2	3	4	5
1	Методи стимулювання творчої активності здобувачів					
2	Творчі ситуації					
3	Ситуативні завдання					
4	Навчально-творчі задачі					
5	Робота в малих групах					
6	Метод проєктів					
7	Навчальний тренінг					
8	Метод дискусії					
9	Ділові ігри					
10	Симуляційні ігри (симуляції)					
11	Метод «Мозковий штурм»					
12	Метод «Прес»					
13	Кейс-метод					
14	Вебквести					

2. Скажіть, будь ласка, чи викладаєте Ви на освітніх програмах педагогічного спрямування:
- а) так
 - б) ні
3. Ваш науково-педагогічний/педагогічний стаж:
- а) до 5 років
 - б) 5-10 років
 - в) 10-20 років
 - г) 20-30 років
 - д) більше 30 років
4. У якому закладі освіти Ви працюєте:
- а) заклад вищої освіти:
 - б) заклад фахової передвищої освіти
5. Укажіть, будь ласка, Ваш науковий ступінь, звання, викладацьку категорію:
- а) доктор наук, професор
 - б) доктор наук (без вченого звання)
 - в) доктор філософії
 - г) кандидат наук, доцент
 - д) кандидат наук (без вченого звання)
 - е) викладач-методист
 - є) викладач вищої категорії
 - ж) викладач II категорії
 - з) викладач I категорії
 - и) спеціаліст

Дякуємо за співпрацю!

Анкета викладача «Використання інтерактивних технологій навчання»

(І.В. Горбик, Н.В. Кузнєцова)

Шановна(ий) пані(є) викладач(у)! Просимо Вас відповісти на питання нашої анкети (анонімно), мета якої вивчити питання застосування інтерактивних технологій у закладах вищої освіти. Сподіваємось на відвертість, оскільки персональні результати анкетування не розголошуються, а будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

1. Як Ви вважаєте, чи доцільно проваджувати інтерактивне навчання при підготовці майбутніх педагогів?

- а) так
- б) скоріше так, ніж ні
- в) скоріше ні, ніж так
- г) ні
- д) вагаюсь з відповіддю

2. Як часто ви використовуєте інтерактивні технології під час навчання?

- а) на кожному занятті
- б) періодично, в залежності від теми
- в) не використовую

3. З якою метою Ви використовуєте інтерактивні технології в освітньому процесі? (декілька варіантів відповіді)

- а) для розвитку комунікативної компетентності здобувачів
- б) для формування позитивної мотивації навчання
- в) для формування професійної спрямованості здобувачів
- г) для формування soft skills (соціальних навичок) здобувачів
- д) ваш варіант _____

4. Які методи чи інтерактивні технології ви використовуєте у своїй педагогічній діяльності.

- а) Методи стимулювання творчої активності здобувачів

- б) Творчі ситуації
- в) Ситуативні завдання
- г) Метод проєктів
- д) Метод дискусії
- е) Метод «Мозковий штурм»
- є) Метод «Прес»
- ж) Кейс-метод
- з) Веб-квести

5. Які з цифрових технологій Ви використовуєте у своїй практиці в інтерактивному форматі?

- а) Вебквест
- б) Sokrativ
- в) Kahoot
- г) Wordwall
- д) Quizlet
- е) Padlet
- є) ваш варіант

6. Наскільки актуально для викладача оволодіння новими інтерактивними технологіями навчання?

- а) дуже актуально
- б) актуально
- в) скоріше актуально
- г) вагаюсь з відповіддю

Дякуємо за співпрацю!

Анкета студента

(І.В. Горбик, Н.В. Кузнецова)

Шановний студенте!

Просимо Вас відповісти на питання нашої анкети (анонімно), мета якої вивчити питання застосування інтерактивних технологій у закладах вищої освіти. Сподіваємось на відвертість, оскільки персональні результати анкетування не розголошуються, а будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді.

1. Наскільки важливо для Вас бути активним учасником освітнього процесу?

- а) дуже важливо
- б) більше так, ніж ні
- в) більше ні, ніж так
- г) неважливо
- д) вагаюсь з відповіддю

2. Виберіть правильне визначення інтерактивних технологій із запропонованих:

а) сукупність способів і прийомів на студентів для досягнення навчальних цілей

б) це навчання, побудоване на основі спілкування та взаємодії, що реалізуються і в технологіях, і в методах, і в організаційних формах.

в) форма організації освіти, що оснований на використанні персональних комп'ютерів, електронних підручників та засобів телекомунікацій, які становлять якісно нову технологію навчання.

3. Які з перелічених методів навчання відносяться до інтерактивних технологій?

- а) кейс-метод

- б) метод проєктів
- в) підготовка доповіді
- г) ситуативні завдання
- д) підготовка аналітичного огляду

4. Чому, на Вашу думку, сприяє використання інтерактивних технологій навчання (робота в малих групах, метод проєктів, метод дискусій тощо)

- а) розвитку комунікативних здібностей;
- б) вдосконаленню організаторських здібностей;
- в) формуванню вмінь працювати в команді;
- г) поглибленню знань з предмету.
- д) умінню організувати свою діяльність.
- е) ваш варіант _____

5. Наскільки важливими є комунікативні вміння і навички для Вашої майбутньої педагогічної діяльності?

- а) дуже важливі
- б) важливі
- в) не дуже важливі
- г) неважливі
- д) вагаюсь з відповіддю

6. Як часто ваші викладачі використовують інтерактивні технології під час навчання?

- а) на кожному занятті
- б) періодично, в залежності від теми
- в) рідко
- г) не використовують

7. Які методи навчання із перерахованих нижче найчастіше використовують Ваші викладачі (кілька варіантів)

- а) методи стимулювання творчої активності здобувачів
- б) ситуативні завдання
- в) навчально-творчі завдання

- г) робота в малих групах
- д) метод проєктів
- е) навчальний тренінг
- є) метод дискусії
- ж) рольова гра
- з) метод «Мозковий штурм»
- і) метод «Прес»
- к) кейс-метод

8. Як Ви вважаєте, що більше сприяє ефективності використання інтерактивної методики навчання? (кілька варіантів)

- а) гнучка структура заняття;
- б) відбір змісту;
- в) поставлені цілі педагогом;
- г) орієнтація на професійний розвиток;
- д) контроль за засвоєнням змісту;
- е) створення проблемних ситуацій;
- є) професіоналізм педагога.

9. Як Ви вважаєте, чи впливає інтерактивна методика навчання на розвиток майбутніх професійних якостей?

- а) позитивно впливає;
- б) ніяк не впливає;
- в) сприяє формуванню особистості;
- г) готує до життя в суспільстві;
- д) навчає спілкування.

10. Напишіть, будь ласка, повну назву Вашого закладу освіти

11. На якому курсі якого рівня Ви навчаєтесь:

- а) перший (бакалаврський)_____
- б) другий (магістерський)_____

12. Якщо Ви навчаєтесь у закладі фахової передвищої освіти, який ступінь здобуваєте?

- а) фаховий молодший бакалавр
- б) молодший бакалавр
- в) бакалавр

Дякуємо за співпрацю!

Перелік тверджень до методики Б. Федоришин [60]

1. В мене є багато друзів, з якими я часто спілкуюсь.
2. У більшості випадків я здатен переконати своїх товаришів у своїй правоті.
3. У більшості випадків я дуже довго переживаю заподіяну мені образу.
4. Мені дуже часто буває не під силу розібратися у складних ситуаціях, що виникають серед моїх знайомих (наприклад, у причинах погіршення стосунків між ними, сварках тощо).
5. Я відчуваю в собі прагнення до встановлення знайомств з різними цікавими для мене людьми.
6. Мені подобається виконувати громадську роботу, вона мене майже не обтяжує.
7. Мені простіше і приємніше проводити час за будь-якими особистими заняттями, ніж серед людей.
8. Я досить легко відмовляюся від своїх намірів, якщо трапляються перешкоди для їх здійснення.
9. Мені не важко спілкуватися з людьми, які набагато старші за мене.
10. Буває, що саме я організую різні ігри або розваги зі своїми товаришами.
11. Трапляється, що я відчуваю в собі деякі незручності, труднощі, коли мені доводиться увійти в нову для мене компанію.
12. Я часто відкладаю виконання своїх справ на потім.
13. Мені зовсім не важко спілкуватись з незнайомими мені людьми.
14. У більшості випадків я намагаюся, щоб мої товариші діяли так, як я вважаю за потрібне.
15. Мені не так просто включитися в нову, не зовсім знайому для мене групу людей.
16. В мене дуже рідко, виникають конфлікти з товаришами, якщо вони (або хтось з них) не виконують своїх обіцянок або обов'язків.
17. Буває, що в мене виникає прагнення познайомитися та porozмовляти з новою для мене людиною.

18. При вирішенні різних питань я досить часто беру ініціативу на себе.
19. Досить часто мені хочеться побути на самоті.
20. У більшості випадків я відчуваю себе не дуже добре у незнайомій мені обстановці (серед незнайомих мені людей тощо).
21. Мені подобається бути серед людей.
22. Мене трохи турбує те, що мені не вдається завершити розпочату справу.
23. Я почуваю себе не дуже впевнено, якщо потрібно познайомитися з новою людиною.
24. Мене трохи стомлює часте спілкування з товаришами.
25. Мені подобається брати участь у групових іграх.
26. Я досить часто виявляю ініціативу, коли доводиться вирішувати питання, що стосуються інтересів моїх товаришів.
27. Я відчуваю себе невпевнено серед мало знайомих мені людей.
28. Я рідко прагну до доведення моєї правоти будь-кому з моїх знайомих.
29. Я відчуваю себе зовсім вільно у будь-якій, навіть у незнайомій мені компанії.
30. Я займаюся (можу займатися) громадською роботою.
31. Я прагну до обмеження кола моїх знайомих.
32. У більшості випадків я не прагну відстоювати свою думку, своє рішення.
33. Я почуваю себе добре у будь-якій компанії.
34. Я із задоволенням організую різні заходи для своїх товаришів.
35. Я почуваю себе трохи ніяково, якщо доводиться виступати перед великою групою людей.
36. Я досить часто запізнююся на заплановані зустрічі.
37. У мене багато друзів.
38. Я часто потрапляю у центр уваги моїх товаришів.
39. Під час спілкування із мало знайомими мені людьми я відчуваю себе незручно.
40. Я почуваю себе не зовсім впевнено, не зовсім вільно, коли опиняюсь у великій групі своїх товаришів.

Бланк відповідей до методики

Персональні дані _____

1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
11		12		13		14		15		16		17		18		19		20	
21		22		23		24		25		26		27		28		29		30	
31		32		33		34		35		36		37		38		39		40	

$$K = 0,05 \times M$$

$$M \text{ ком.} = \quad K \text{ ком.} = 0,05 \times M \text{ ком.} = \quad Q \text{ ком.} =$$

$$M \text{ орг.} = \quad K \text{ орг.} = 0,05 \times M \text{ орг.} = \quad Q \text{ орг.} =$$

Обробка й оцінювання результатів тестування

Вам потрібно підрахувати кількість співпадінь Ваших відповідей з тими відповідями, що зазначені у дешифраторі, це число записати у формулу

$K = 0,05 \times M$, де «М» – кількість співпадінь Ваших відповідей з відповідями (знаками), зазначеними у дешифраторі. Зробивши певні підрахунки, Ви отримуйте величину оцінного коефіцієнта – «К».

ДЕШИФРАТОР Комунікативні схильності

1	+	4	-	6	+	7	-	9	+	11	-	13	+	15	-	17	-	19	-
21	+	23	-	25	+	27	-	29	+	31	-	33	+	35	-	37	+	39	-

ДЕШИФРАТОР Організаційні схильності

2	+	4	-	6	+	8	-	10	+	12	-	14	+	16	-	18	+	20	-
22	+	23	-	24	+	28	-	30	+	32	-	34	+	36	-	38	+	40	-

Наприклад, Ваші відповіді на 18 запитань комунікативного підрозділу методики співпали з відповідями, що проставлені у комунікативному дешифраторі. За організаторським підрозділом методики (лист відповідей і організаторський дешифратор) таких співпадінь налічується 15. У цьому разі оцінний коефіцієнт комунікативних схильностей дорівнює 0,9 ($K \text{ ком.} = 0,05 \times 18 = 0,9$); коефіцієнт організаторських схильностей за цією ж формулою

дорівнює 0,75 ($K \text{ орг.} = 0,05 \times 15 = 0,75$). 125

Кількісні оцінні показники, одержані за цією методикою, можуть варіювати від 0 до 1. Показники, ближчі до одиниці, свідчать про *високий рівень* виявлення комунікативних або організаторських схильностей, ближчі до 0 – про *низький рівень*.

Оцінний коефіцієнт K – це первинна кількісна характеристика виявлених схильностей. Для якісної стандартизації результатів іспиту потрібно використати спеціальні шкали оцінок. В них тому чи іншому діапазону кількісних показників (K) відповідає певна якісна оцінка (Q).

Шкала оцінок комунікативних схильностей

К ком.	Q ком.	Рівень прояву комунікативних схильностей
0,1 – 0,45	1	Низький
0,5 – 0,55	2	Нижче середнього
0,6 – 0,65	3	Середній
0,7 – 0,75	4	Високий
0,8 – 1	5	Дуже високий

Шкала оцінок організаційних схильностей

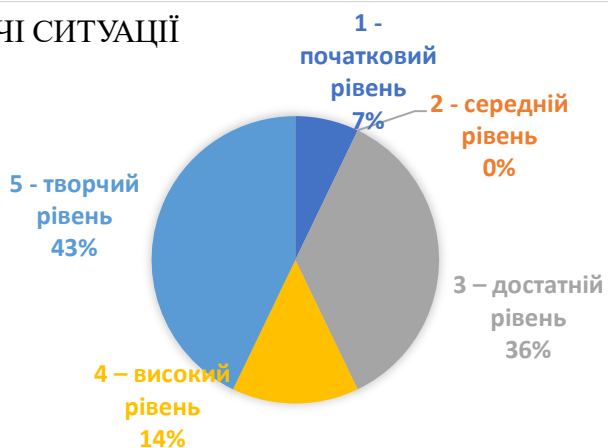
К ком.	Q ком.	Рівень прояву комунікативних схильностей
0,2 – 0,55	1	Низький
0,6 – 0,65	2	Нижче середнього
0,7	3	Середній
0,75 – 0,8	4	Високий
0,85 – 1	5	Дуже високий

**Результати самооцінювання рівня сформованості умінь щодо
застосування інтерактивних технологій навчання
(адаптований варіант анкети С. Сисоєвої)**

**1. МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ
АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ**

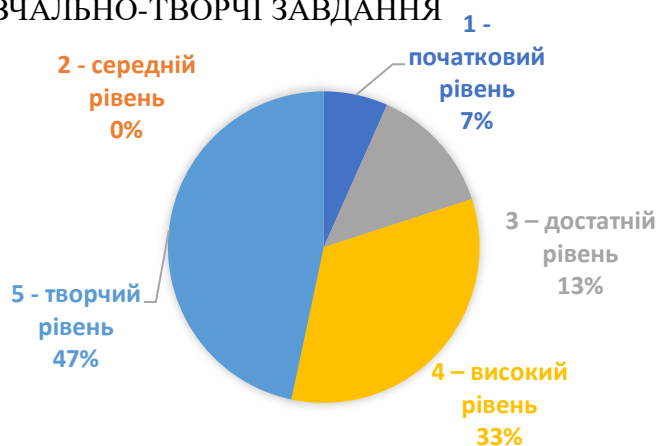
2. ТВОРЧІ СИТУАЦІЇ

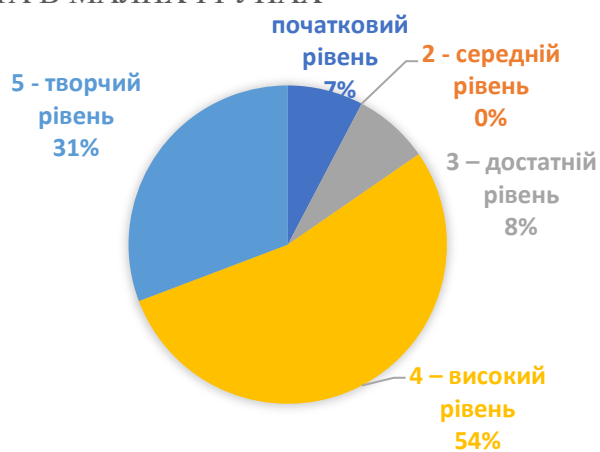
3. СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ

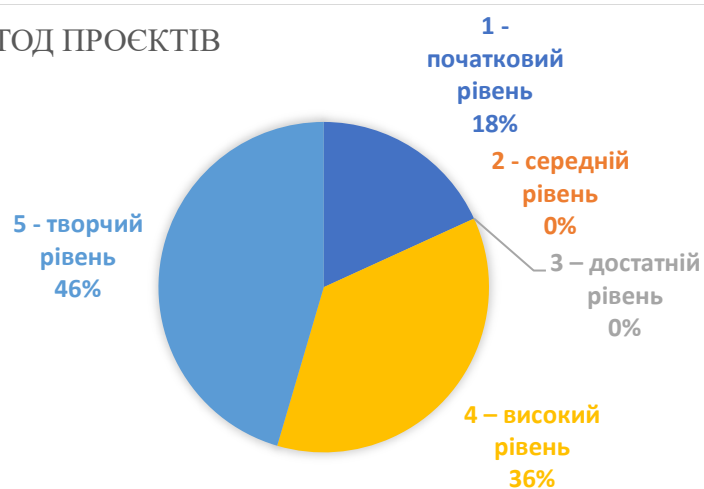
4. НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

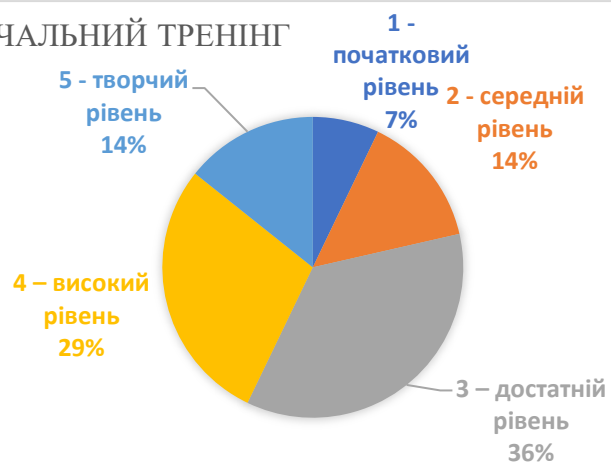
5. РОБОТА В МАЛИХ ГРУПАХ 1 -

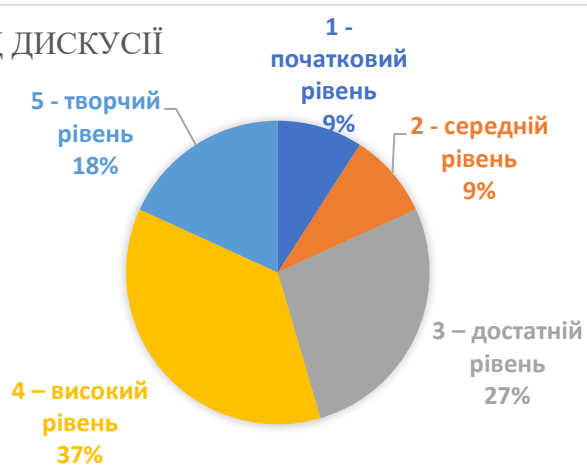
6. МЕТОД ПРОСКТІВ

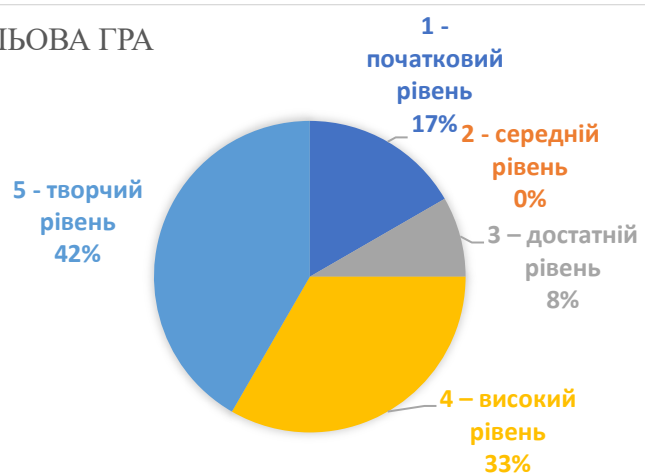
7. НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ

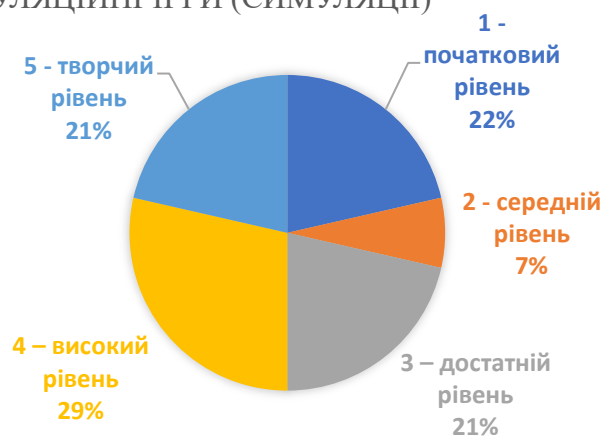
8. МЕТОД ДИСКУСІЇ

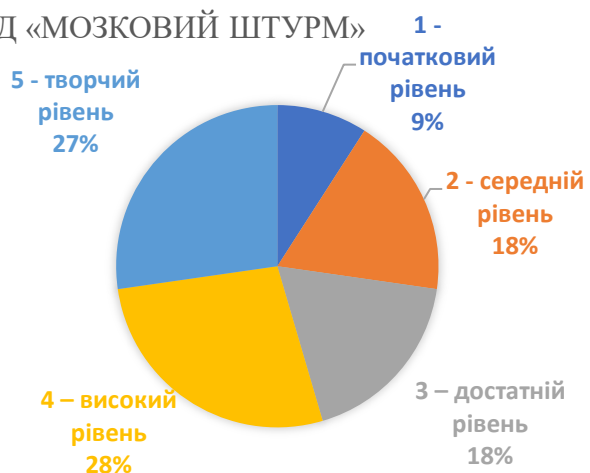
9. РОЛЬОВА ГРА

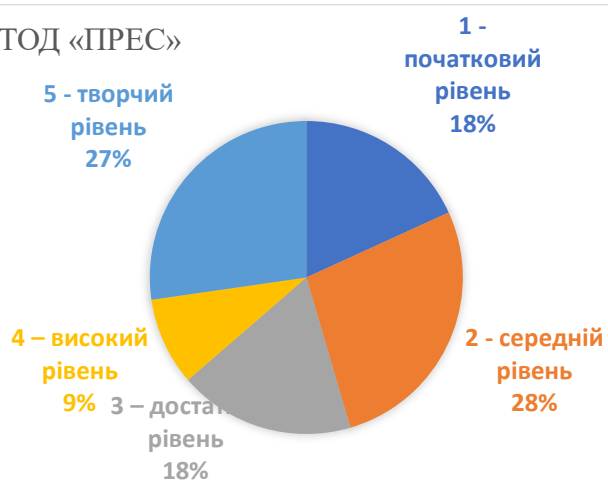
10. СИМУЛЯЦІЙНІ ІГРИ (СИМУЛЯЦІЇ)

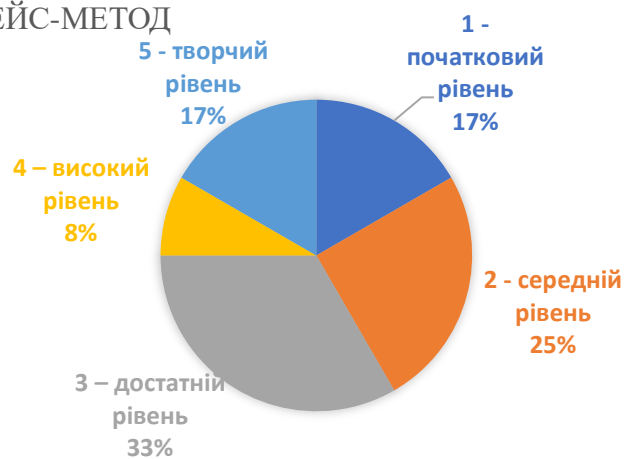
11. МЕТОД «МОЗКОВИЙ ШТУРМ»

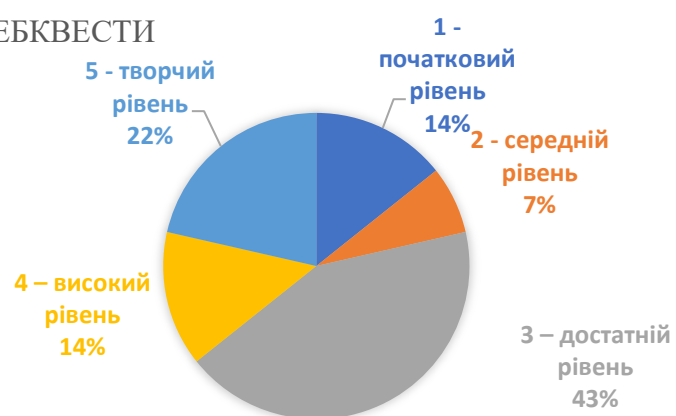
12. МЕТОД «ПРЕС»

13. КЕЙС-МЕТОД

14. ВЕБКВЕСТИ

Програма спецкурсу
«Використання інтерактивних технологій у закладах освіти»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	
	Спеціальність 013 Початкова освіта	
Модуль - 2		
Загальна кількість годин – 90	Рівень вищої освіти	Лекції
		10 годин
		Практичні, семінарські
		20 годин
		Самостійна робота
		60 годин

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета спецкурсу – формування у здобувачів теоретичних знань про інтерактивні технології у закладах освіти, формування компетентності майбутніх фахівців у галузі розробки та використання сучасних інтерактивних технологій.

Завдання спецкурсу:

- ознайомити з основними поняттями та термінами інтерактивних технологій;
- розкрити теоретичні основи інтерактивних технологій;
- розвивати комунікативну компетентність майбутніх педагогів за допомогою використання на заняттях інтерактивних технологій;
- сформувати розуміння принципів та особливостей інтерактивних технологій;

- оволодіти методикою застосування інтерактивних технологій у різних навчальних дисциплінах

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) **Інтегральна компетентність (ІК):**

б) **Загальні компетентності.**

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення спецкурсу здобувачі повинні **знати**:

- зміст та структуру поняття «інтерактивних технологій»;
- принципи та ознаки інтерактивного навчання;
- розуміти сутності інтерактивного навчання та його переваги;
- основні методи та засоби інтерактивного навчання;
- формування умінь та навичок використання інтерактивних технологій у навчальному процесі.

Уміти:

- використовувати інтерактивні технології в освітньому процесі;
- проектувати інтерактивні освітні ресурси;
- оцінювати ефективність використання інтерактивних технологій в освіті.

3. Програма спецкурсу

Змістовий модуль I

Теоретичні основи використання інтерактивних технологій навчання

Тема 1. Інтерактивні технології навчання: поняття, принципи, ознаки

Історія впровадження інтерактивних технологій. Поняття про інтерактивну технологію. Основні принципи інтерактивних технологій. Ознаки інтерактивних технологій. Педагогічні умови реалізації інтерактивних технологій.

Особливості використання інтерактивних технологій у закладах середньої освіти та особливості використання інтерактивних технологій у закладах вищої освіти.

Тема 2. Класифікація інтерактивних технологій

Підходи до класифікації інтерактивних технологій. Основні ознаки класифікації інтерактивних технологій. Технології прямого спілкування (дискусії, дебати, мозкові штурми). Технології дистанційного спілкування (електронна пошта, форуми, чат-боти). Технології змішаного навчання (поєднання прямого та дистанційного спілкування). Технології, що використовують традиційні засоби навчання (наприклад, наочність, дидактичні ігри); технології, що використовують інформаційно-комунікаційні технології (наприклад, комп'ютерні програми, електронні освітні ресурси).

Змістовий модуль 2. Практичні аспекти інтерактивних технологій навчання

Тема 3. Методика застосування інтерактивних технологій

Методика проведення інтерактивного заняття з використанням цифрових технологій. Основні правила організації цифрових технологій. Приклади використання інтерактивних елементів під час проведення заняття. Практичні аспекти підготовки та використання інтерактивних навчальних матеріалів.

Тема 4. Технології колективно-групового навчання

Мікрофон. Мозковий штурм. Ажурна пилка. Незакінчені речення. Дерево рішень.

Тема 5. Педагогічні умови реалізації інтерактивних технологій

Роль викладача в реалізації інтерактивних та цифрових технологій. Взаємоповага між викладачем та здобувачем. Особливості використання інтерактивних технологій офлайн та онлайн. Педагогічні умови використання інтерактивних технологій у закладах середньої освіти та особливості використання інтерактивних технологій у закладах вищої освіти.

4. Структура навчальної дисципліни

Зміст спецкурсу	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		лекції	Практичні, семінарські	Самостійна робота
	90	10	20	60
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи використання інтерактивних технологій навчання				
Тема 1. Інтерактивні технології навчання: поняття, принципи, ознаки		2	4	10
Тема 2. Класифікація інтерактивних технологій		2	4	14
Змістовий мадуль 2. Практичні аспекти інтерактивних технологій навчання				
Тема 3. Методика застосування інтерактивних технологій		2	4	12
Тема 4. Технології колективно-групового навчання.		2	4	10
Тема 5. Педагогічні умови реалізації інтерактивних та цифрових технологій		2	4	14
Усього				60

5. Темати практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи використання інтерактивних технологій навчання		
1	Тема 1. Інтерактивні технології навчання: поняття, принципи, ознаки	4
2	Тема 2. Класифікація інтерактивних технологій	4
Змістовий мадуль 2. Практичні аспекти інтерактивних технологій навчання		
3	Тема 3. Методика застосування цифрових технологій	4
4	Тема 4. Технології колективно-групового навчання.	4
5	Тема 5. Педагогічні умови реалізації інтерактивних та цифрових технологій	4
Усього		20

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи використання інтерактивних технологій навчання		
1	<p>Тема 1. Інтерактивні технології навчання: поняття, принципи, ознаки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Обґрунтуйте доцільність використання інтерактивних технологій навчання. 2. Створіть власний інтерактивний навчальний ресурс. 3. Створіть презентацію на тему "Інтерактивні технології навчання в освітньому процесі". 	10
2	<p>Тема 2. Класифікація інтерактивних технологій</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розробіть схему класифікації інтерактивних технологій навчання. 2. Порівняйте пасивну та активну моделі за такими чинниками: роль викладача, роль здобувача (розробити таблицю). 3. Складіть класифікацію інтерактивних технологій за однією з ознак. 4. Розкрийте переваги та недоліки використання інтерактивних технологій за обраною ознакою. 	14
Змістовий мадуль 2. Практичні аспекти інтерактивних технологій навчання		
3	<p>Тема 3. Методика застосування інтерактивних технологій</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте методи застосування цифрових технологій для конкретного типу уроку (урок засвоєння нових знань, урок застосування знань, урок формування практичних умінь і навичок, урок контролю та корекції знань, умінь і навичок). 2. Опишіть методику застосування цифрових технологій на конкретному прикладі. 3. Розробіть план лекції з використанням цифрових технологій. 	12
4	<p>Тема 4 Технології колективно-групового навчання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте принципи колективно-групового навчання. 2. Запропонуйте методичні рекомендації щодо використання технологій колективно-групового навчання в освітньому процесі. 3. Проведіть мозковий штурм на тему "Як покращити освітню систему України". 	10
5	<p>Тема 5. Педагогічні умови реалізації інтерактивних та цифрових технологій</p>	14

	<p>1. Проаналізуйте фактори, які впливають на ефективність інтерактивного навчання.</p> <p>2. Проведіть дослідження, яке б показало ефективність використання інтерактивних технологій навчання в конкретному навчальному предметі.</p> <p>3. Визначте роль викладача в реалізації інтерактивного навчання.</p> <p>4. Опишіть власний досвід реалізації інтерактивного навчання та визначте, які фактори впливали на його ефективність.</p>	
Усього		60

7. Методи навчання

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- словесні методи: розповідь, лекція, пояснення, бесіда, дискусія.
- наочні методи: презентація, ілюстрація, візуалізація, демонстрація.
- методи формування практичних умінь: виконання практичних завдань,
- розробка робочої програми навчальної дисципліни, планів-конспектів лекцій, практичних занять, презентацій до них, підбір і розробка сучасних освітніх технологій, проведення і аналіз фрагментів занять, метод проєктів.
- методи сучасних технологій навчання: інтерактивних, інформаційно-комунікаційних, технології розвитку критичного мислення.
- самостійна робота: узагальнення, аналогія, аналіз, синтез, інтегрування, проєктування.

8. Методи контролю

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні

методи поточного і періодичного контролю результатів навчання студентів: тестування, усне опитування, виконання практичних завдань, самооцінювання, експертне оцінювання, взаємоконтроль (взаємооцінювання).

Література

1. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
2. Галацин К. Інтерактивні технології формування комунікативної культури майбутніх фахівців у процес вивчення англійської мови: навчально-методичний посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 160 с.
3. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. Київ : ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.
4. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2010. 456 с.